زمونږ

کلي او

بانډې

www.momandpublications.com

ليکوال:

سميع الدين افغاني

۲۰۱٦ م کال - مهاجرت

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نوم: زمونږ کلي او باندې

لیکوال: سمیع الدین افغاني

خپرندوی: مومند خپرندویه ټولنه – جلال اباد

برېښنالیک: Momand.books@gmail.com

ډیزاین چارې: ایملیار ساجد

چاپ کال: ۱۳۹۵ لمریز – ۲۰۱٦ میلادي

چاپ وار: لومړی

د چاپ شمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپځای: د مومند خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه

پتې
د چاپ حقوق له خپرندویې ټولنې سره خوندي دي.

ننګرهار: عبدالمجید مومند کتابپلورنځی – مخابراتو څلورلاری

اړیکې: ۰۷۰۰٦۲٦۱٦۱ – ۰۷۷۷٦۲٦۱٦۱ – ۰۷۸۱٦۲٦۱٦۱

کابل: اصلاح افکار کتابپلورنځی / دارالسلام کتابپلورنځی / مستقبل کتابپلورنځی / پکتوس کتابپلورنځی / اکسوس کتابپلورنځی/ سروش کتابپلورنځی. **پکتیکا:** مجاهد کتابپلورنځی/ اریانا کتابپلورنځی. **کندهار:** امیر کروړ کتابپلورنځی / افغان کتابپلورنځی/ عرفان کتابپلورنځی. **خوست:** غرغښت کتابپلورنځی / رحیمي کتابپلورنځی/ سباوون کتابپلورنځی/ ژوندون کتابپلورنځی/ ابدالي کتابپلورنځی/ لېوال کتابپلورنځی/ غازي کتابپلورنځی/ شیخ زید کتابپلورنځی .**هلمند:** سیدجماالدین کتابپلورنځی / تاج منور کتابپلورنځی./ **پکتیا:** علمي کتابپلورنځی/ روحاني بابا کتابپلورنځی.**غزني:** قیومي کتابپلورنځی. / **لغمان:** یونس کتابپلورنځی. / **مزار شریف:** ثقافت کتابپلورنځی.

www.momandpublications.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

www.momandpublications.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

محترمو لوستونکو !

پدې کتاب کې د لغمان په اړه دهیواد د معاصرو څیړونکو اولیکوالانو معتبره تاریخي لیکنې او کره مطالب راټول شوي دي چې ددې مطالبو یادونه پدې کتاب کې لازمه او ضروري ګڼل کیږي٠ هیله ده چې ددې مطالبوپه راټولولو سره مو د تاریخي لغمان په اړه درنولوستونکوته دپام وړمعلومات برابرګړي وي ٠

دمولانا دکتور محمد سعید سعید افغاني یادداشتونه٠

دښاغلي شهسوارسنګروال لیکنه دلغمان لرغونی تاریخ اوجغرافیوي موقعیت٠

دښاغلي پوهنیار ظفراهتمام لیکنه لغمان دلرغوني تاریخي اوفرهنګي شالید په رڼاکې٠

د ښاغلي نجم الدین سعیدي لیکنه لغمانۍ اوګره او دهغه ډولونه٠

او همدارنکه د افغان ننګ د ښکلې پاڼې د قدروړ او بادرده کارکونکوپه خاصه توګه د ښاغلي اجمل اکبری صیب نه دکتاب دتنظیم او برابرولو په برخه کې د زړه دکومي مننه کوم اوکور ودانی ورته وایم ٠

پدې برخه کې د هغو لیکوالانو لیکنې چې په کتاب کې ورته ځای ورکړل شوي دي ، د دوئ تاریخي او څیړنیزې لیکنې اوهمکارۍ دیادولو، مننې او د پام وړ وګنم٠

سمیع الدین افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

محترمو لوستونکو !

لکه څنګه چې هرانسـان دخپل دژوند ، کوچنی والي اوستریدوخوړې اوترخې خاطرې په خپل ذهن کې له ځانه سره لري اوبیا هر څومره چې د انسانانوعمرمخ په زیاتیدو شي دکلي،کور،ښوونځی اوټول هغه چاپیریال چې انسان پکې سترشوی اود ژوند مختلف پړاوونه یې پکې تیر کړي دي ، تل هغه یادونه او خاطرې ورته په سترګو کیږي او دا یادونه هغه وخت ډیر شي چې انسان دخپلو کلو او باندو او ټاټوبي څخه لرې په پردي هیوادونو کې دمساپری اومهاجرت شپې اوورځې تیروي ۰

زما د دغې لیکنې اصلي موخه هم دا ده چې د«زموږ کلي اوباندې» کتاب ترسر لیک دهیواد د مشرقي سیمو پرګنیز کلتور ، رسمونو او رواجـونو سره د اشنا کیدو ترڅنګ عـامیانه او کلیوالي اصطلاحاتو ته خاصه پاملرنه شوې ده ترڅو له یوې خوا دغه عامیانه اصطلاحات مو ژوندي ساتلي وي اوله بـلې خوا ددې اصطلاحاتوپه کارولوسره د کتاب لیکنو ته پرګنیز رنګ اوخوند ورکړی وي ۰

همدارنګه ددغــې لیکنې لوستل تر ټــولو د مخه هغه ځوان نسل ته سپارښتنه کوم ،کوم چې په وطـن کې دڅو لسیزوکورنیوجګړو اود بهرنیو دلاس وهنو په پایله کې دهیواد څخه بهره ته مهاجرتونو ته اړباستل شوي او هلته ستر او دخپلو کلو ، باندو ، کلیوالي ژوند ، دودونو اورواجونو څخه لرې پاتې شوي او کمه پیژند ګلوي ورسره لري ۰

هیله ده چې دغه کوچنۍ ډالۍ د درنو لوستنکودپاملرنې وړ وګرځي۰

په درنښت

سمیع الدین افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د خاپوړو کلي

لنډه پيژندنه:

زه سمیع الدین افغاني داروابناد علامه مولوي دکتورمحمد سعید سعید افغاني ځوی دخدای ببنلي مجاهدمولوي عبدالمجید لمسی په کال ١٣٣٣ هجري شمسي کې دلغمان ولایت دعمرزیودخیرابادپه کلي کې زیږیدلی یم ۰

ښوونځی ته د شاملیدو دوره:

څرنګه چې زما پلارد لغمان دعمرزیودسیمې څخه اومورنۍ نیکه مې دهمدې ولایت دچاردهي په سیمه کې هستوګنه درلوده، نوچې کله به پلاردکاریا وظیفوي مصریفتونو پربنا چیرته کې لرې مسافرشونومونږ به په خپل اصلي د زیږیدو ځای «عمر زیو» او یا په چهاردي کې د «ملاصفت » په کلي کې دخپل مورنی نیکه سره هستوګنه اختیارکړه، نوهمدا وجه وه چې اکثرا کلیوالي ژوند او دځوانۍ عمرمې دلغمان په همدې دواړو سیموکې تیرشوی دی .

زما مورنی نیکه خدای ببنلی ګل احمدداروابنادملا صفت ځوی دلغمان دچاردهي دصفت دکلي په شاو خواکې لس،دولس جریبه ځمکه لرله، څرنګه چې د لغمان ولایت مساحت د وګړو په پرتله کوچنی دي ، نو هلته دولس جریبه ځمکه لرل د ګذارۍ خبره وه ۰

دبلې خوادغه ځمکې دوه فصله اودري فصله دي چې په همدې ځمکو کې غلې دانې دغنم،جوار،اوربشې،شولو نه رانیولې بیا تر ګني ،پیاز،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کچالو،توربادنجان،بادرنگ،رومي بادنجان اونور رنگارنگ حبوبات،ترکاري په مختلفو فصلونو کې حاصل ورکوي۰

قلعه صفت (د ملا صفت کلی)

په هغه کلي کې چې مونږ اوسيدلو داستانې بابا زيارت،اخوند کلی او باغمرزا د کلو په مرکزيت کې يې موقعت درلود چې دملاصفت دکلي په نامه ياديده اود شلو کورنيو په شاوخوا يې پکې هستوګنه درلوده۰

دکلي اوسيدونکي پاک زړي اوبا ديانته خلک وه چې دټولو يو مشترک جومات وه ۰

جومات ته به دکلي سپين ګيري ، ځوانان او هلکان د لمانځه لپاره راتلل دجومات ملابه دکلي خلکو ته دجمعې دلمونځونو دادا کولو څخه برسيره د کلی هلکانواوماشومانو ته هرسهارد قاعده يی بغدادي الفبا ،پنج کتاب، قرانکريم ،قدري ،تفنګسايه،تفسير،ګلستان، او دنورودينی کتابونو تدريس کاوه ۰

د کلي خلکو ساده او بې الايشه ژوند درلوده ، په ورځنۍ کارونو کی رښتينولی اوصداقت مهم اصل ګڼل کيده اوپه مشکلاتو کې به يې يودبل لاس نيوی کاوه،خوکله به بيايو نيم داسې مکاره هم پيدا شو چې دکلي ټول اوسيدونکي به ورسره په عذاب وه۰

زمونږ سره لکه د کلي د نورو اوسيدونکو په څير د کليوالو مروده او راشه درشه ښه وه، ټولو به زمونږ مورنی نيا ته ادې او نيکه ته د بابا خطاب کاوه ۰زمونږ په کلي کې يوه سپين سرې ښځه وه چې د «هوا مور» يا بي بي هواپه نامه ياديدله چې دکلي خلکو به ورته دجليل مور هم خطاب کاوه ۰

د کلي دجليل مورچې دژوند سړې تودې ډيرې ليدلې وې او په کليوالي ژوند کې د ښو تجربو خاونده وه ، سر به يی مدام په تورې پټۍ تړلی وه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

توری جامی به یی په تن کولې ،هغه به کله کله زمونږ کورته راتلله ۰هغې به دهلکانو د درملنې لپاره ښې ټوټکې درلودلې۰دبې ځایه اومات شوولاسونواوپښو د جوړولوپه برخه کی یې پوره مهارت درلوده اوپه دغه برخه کی دښه شهرت او تجربو خاونده وه ۰

هغه به کله چې د کلا انګړ ته راننوتله، هلکان به دهغې سره د سلام ورکولو او روغبړ وروسته تری چارپیره کیناستل ،دجلیل مور به هم هلکان نازول هغې به د چا سر دماوه اود چا د بې ځایه شوي لاس یا د پښو ګوتو ته ماساژ ور کاوه ، هغه داسې چې یوڅه مالګه به یی په ګرمواوبوکی ښه حل کړه،بیا به یی ورو وروبی ځایه شوی ځای به په مالګینې اوبومینځه او بیا به یې په دواړه لاسونو مساژورکاوه چې په همدی ډول به یی په پوره مهارت سره پرځای کوه۰

دجلیل مورپه همدی کارکې په شاوخوا کلواوباندډو کې ښه شهرت پیدا کړی وه او خلک دلرې ځایونو څخه ورته دمعالجې لپاره راتلل۰

زمونږپه کورکې هم لکه دنوروکلیوالوکورنیوپه څیردمیلمه ښه درناوی اوپالنه کیده ،میلمه ته به برسیره پر هغه څه چې په کورکې معمول وه اضافې خوراک اوڅښاک هم برابروه اودمیلمه مخې ته به یې ایښودل،خوکه میلمه به موړ وه نو دخوړو تورو او شنو چایو څښل به حتمی خبره وه،چې زمونږپه کلواو باندډوکې دچای سره دبورې اونوروخوړو تر څنګ دګوړې اوپتاسو رواج هم معمول وه ۰

د ګوړې جوړول په لغمان کې دزمینداره خلکو رواج وه، دوئ به څو بسوې ځمکه دګنیودکرلپاره اماده کړه ،چې په هغه ځمکه کې دګنیوتر دکرلوترڅنګ بادرنګ،پیاز،مرچ،رومي بادنجان اونوروترکاریونیالونه هم یوځای کرل، همداچې دبادرنګواونوروترکاریوحاصلات به واخستل شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوګنیو به سر را جګ کړی وه اوکله چې به بیا ګنی ورسیدل اود استفادې وړبه شول بیا به دګوړې جوړولوتدابیرنیول کیده، هغه داسې چې په لغمان کی دګوړې دجوړولوماهرانودګنیو ګاڼې یا دحلاجي کولو سیارماشینونه درلودل٠

دغه ماهرانو به کله چې ګنی دګاڼی یا د حلاجي ماشین څخه وویستل ، د ګنیو شربت او یا شیره به یې مخصوصو بټۍ ګانو ته ور شیوه کوله چې ددې بټۍ ګانو لاندې به اور لګیدلی وه ، کله چې به دګنیو شربت د اوردتودوخې په وجه نیمه جامد شکل اختیارکړپس له یومعین حرارت څخه به یې یو څه نورې مسالې ور ګډې کړې چې ورو ورو د حلوا په شان نرمه ګوړه (کنډ) او وروسته دسړیدلو څخه کلکه اوخوند وره ګوړه ورځنی جوړوله٠

کله کله به یی د ګرمې ګوړې په سره وچې میوې لکه پسته ، بادام ، چارمغزاونوری مسالې وراضافه کړې چې هغه به یی مساله داره،پسته ای ، بادامی یا چار مغزی ګوړه بلله٠

په همدی ډول ګوړه زمونږ دکوچنیوالی یواځینی دعلاقې وړ خوندوره شیرني وه چې هلکانو به د ډیر استعمال په وجه خپل غاښونه پرې چینجن کول٠

د کلي هلکانو دمشرانو احترام ساته ، هغوئ ته به یې د کاکا ، ماما او تور سروته به یې د کاکا ناوې،ماما ناوې یاخاله خطاب کاوه٠ دکلي مشرانو هم دتعلیم ترڅنګ دهلکانو تربیې ته خاصه پاملرنه درلوده ٠

د کلي دهلکانو سره تعامل دا وه هرچاچې به سهار څاروي پیولو ته بیول د مستو ککړه او دکوچکوڅګ به په سبا ناري کې حتمي خبره وه ،نوهلکانوبه کوشش کاوه چې سهار وختي دخوبه پاڅیږي اوڅاروي پیولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته بـوزي ځکه چې دمستو ککړه اودکوچوځګ په سبا ناري کې ځانله خوند او مزه درلودله٠

په کلي کې دشير واررواج هم وه هغه داسې چې دکلي درى يا ځلورو کورنيو به چې د شيدو غواوى درلودلى په وار سره يوې کورنۍ ته د خپلې غوا شيدې ورکولې چې يوه اونۍ به د يوه کور او بله اونۍ به دبل کورچـــې په ترتيب اووارسره د ټولوهغه کورنيو چې په شير وار کې يې ونډه درلوده واررسيده، چې هرې کورنۍ به دخپلوشدوکټې واهه او انداز ه يې معلوموله چې بيا به په همـــاغه اندازه دمقابل لوري څخه شيدې په خپل وارکې تر لاسه کړی٠

دکلي هغه ښځې چې په خپلو مينځو کې يې شير وار اچولى وه نوکله چې به دسهار لمونځونه وشول بيا به دکوردبيالې ترغاړې په لويو متۍ ګانو کې دمستوډکې کټوې خالي کيدې او د کلي ښځوبه دمندانو په واسطه دامستې په وارسره شاربلې ترڅوځګ به يې دمستو څخه جلا اوبيا به يى دچاټى په واسطه په بله مخصوصه متۍ کې ترهغه پورې شاربلې تر څودځګ څخه به يې کوچ جلا اوپاته شړمبه به يې دکلي نوروکورنيوته په خاصه توګه هغه کورنۍ ته چې دشيدوڅاروي يې نه درلودل ويشل کيدې٠

دکوچويا دغواغوړى چې په زيړوغوړوهم ياديږي ډيربا ارزښه وه چې اکثرا کورنيو به په ورځينۍ خوراک کې مصرفول ، همدارنګه يوشمير کورنيو په دخپل داړتيا زيات کوچ اوغوړى خرڅول اوپه مقابل کې به يې دکور نور ضروري شيان پرې رانيول زمونږ دعمرهلکان شپږ اوه ميله لرې ښوونځۍ ته تلل، زمونږکليوالي ښوونځۍ چې تردريم ټولګي پورې يې شاګردان روزل دحيدرخانيودکلي په جومات کې موقعيت درلود اواستاد شيراحمد ددې کليوالي ښوونځۍ ښوونکى وه٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیر یادونه

خـږ سیندونه سیلابونـه مـې یـادیږي
د وطـن شـنه شنـه فصلونه مـې یـادیږي

د ودونـو او دودونـو رواجـونـو
هـا دیـرې هـا مجـلسونـه مـې یـادیږي
سـندریزخوږی نغمـې دحجـرومینځ کـې
هـا گـیسونـه او کـټونـه مـې یـادیږي
د مـرغیوگـنه گـونـه او سیـلـونه
د چـق مـق ټوپـک غږونـه مـې یـادیږي
پـه جـوزا کـې د تـوتانـو پـه موسـم کـې
د فـصـلونو درمنـدونـه مـې یـادیږي
مصـلی اوددرمنـد شـاخی پـه لاس کـې
تورچنگږلـوی لـوی چجونـه مـې یـادیږي
ددهقـان پـه لاس چـې تیگـه دمیـزان شـي
لپـکی او خـجورونـه مـې یادیـږي
د چـینی نـه د اوبـو منگـی پـه سـرکې
هـا د پیـغلو کتـارونه مـې یـادیږي
مـړ اوبـل داوربلـکـو الـوتـني
د بـامـو د سـر خـوبونه مـې یـادیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه اختــر کــې د ځوانــانو ډلــې ډلــې
هــا میلــې او اتــنونه مــې یادیــږي
د پــی مخــو ښــکلو پیغلــوبیر اوبــارکې
هغــه لــوی لــوی زیارتونــه مــې یــادیږي
رنــګ پــه رنــګ ښــکلې جــامې دطــاعتونو
پــه مســجد کــې ښــه وعذونــه مــې یــادیږي
څومره ښکلې څـه ښایسـته کلـي بانـډې دي
جــم او جــوش دبــازارونو مــې یــادیږي

یــادول یــې زیاتــوي د زړه دردونــه
افغــاني هــا تیــر وخــتونه مــې یــادیږي

۱۹۹۸-۱۲-۱۲
مهاجرت

د حیدرخانیو کلی اوجامع جومات

په لغمان کې د حیدر خانیو کلی اوجامع جومات زمونږ دکلي څخه د څلورمیلو په شاوخوا لرې واټن درلود چې زمونږ دکلیوالي ښوونځی درسي پرګرامونه دلته په همدې جومات کې تر سره کیدل او استاد شیراحمد ددې ښوونځی یواځنی ښوونکی وه چې دتدریس او اداري چارې یې پر مخ بیولې ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحيدرخانيو کلی په هغه وخت کې دلاسی صنايعو په برخه کې ښه شهرت درلود،هلته صنعت کارانو ښکلې چړې اوچاقو ګان جوړول چې ښايسته لاستي به يې ورته برابرول اوهمدا رنګه دخمتا په اوبدلو کې يې هم خاص ځای درلود، دحيدرخانيود کلي دخمتا توليد نه يوازی د لغمان په بازارونو کې بلکه ز مونږد هيواد په نورو ولاياتو کې هم ځانګړی بازار او ارزښت درلود٠

زموږ دعمر هلکان دحيدرخانيو کليوالي ښوونځی ته شاوخوا د ٦-٧ ميله څخه لرې دزدکړې په مقصدراتلل اوتردريم ټولګي پورې شاګردان پکې په زدکړو بوخت وه ٠

د حيدرخانيو په کليوالي ښوونځی کې هغه وخت په اوسط ډول دسلو شاګردانو په شاوخوا زده کړې کولې چې په درې درسي صنفونو يعنې په لمړي ، دويم او دريم صنفونو کې په تعليم بوخت وه لکه مخکې چې مو وويل د ښوونځی ټولو درسي صنفونو لپاره صرف يو ښوونکی وه ، او استاد شير احمدخان کولای شول چې د ټولو شاګردانو درسي نصاب او پرګرامونه په ښه توګه پر مخ بوځي او دشاګردانوستونزې او مشکلات په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وخت حل کړی٠
درسي کتابونه ټولوته نه رسيدل،کله به د يودرسي کتاب څخه څو شاګر دانو په شريکه استفاده کوله ٠
استاد شير احمد به د دريم ټولګي لايقه اوپوه شاګردان دهغود تدريسي پروګراموترڅنګ په لمړي اودويم ټولګيو کې وګمارل تر څو افتخاري درس ورکړي چې دې کار که له يوې خوا لايقه شاګردان د تدريس د ميتود او روشونوسره اشنا کول له بلې خوادغه شاګردانو داستاد شير احمد سره د تدريسي پرګرامونو په عملي کولو کې ډيرښه او مثمر رول لوبوه ٠
مونږ چې دقلم ،کاغذ او نوروقرطاسيوي موادونشتوالی احساسوه نود کاغذ پر ځای مو دوړې تورې تختې څخه چې دخپلوکتابونو سره به مو يو ځای کورته وړله اوراوړلـه استفاده کوله، هغه داسې چې هرشاګرد به دا وړه تخته ، دکړکو قلم اومشوانۍ چې دغنمو سياهي به پکې وه له ځانه سره لرله، شاګردانو به د درس دشروع څخه څو شيبې دمخه دا تخته داوبوسره دجومات يا ښوونځی په وياله کې مينځله اووروسته به يې دتختې مخصوصه خټه پرې وهله او دلاس په څنګل به يې دا خټه په تخته کې هواره کـړه،کله چې دا اوبلنه خټه په تخته کې په مساوي ډول هواره شوه بـيا به يې لمرته د وچيدو په موخه په مناسب ځای کې ايښودله چې وروسته د څو شيبوبه دا تخته وچه او ليکلو ته اماده شوه٠
په ښوونځی کې د دنيات ، قرانکريم او حساب ترڅنګ حسن خط ته خاصه پاملرنه کيده چې په همدې تخته کې به مومشق او تمرين کوه ،الفبابه موپه مشقي توګه په کې ليکله بيا به مو ښوونکي ته د اصلاح لپاره ښودله چې په همدې ترتيب اوطرزدکارکې شاګردانو خپل مينځي رقابتونه هــم درلودل،هغه يو شاګرد بــه ويل چې زه يې ښکلی ليکم اوهغه بل به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل چې زه یې ترتا ښه لیکم په همدې ډول دحرفونو،جملو او مقالود لیکلو سیالی د شاګردانو په مینځ کې روانې وې ، یو شمیر نوروبه بیا په دغه تخته کې خپلو خپلوانو ته لکه پلار ، ورنو، کاکا ، ماما اوملګرو ته دخطونودلیکلومشق او تمرین کاوه او ادبي جملې او اصطلاحات به یې پکې کارول همدې درسي رقابتونوزمونږ د ښوونځی دشاګردانو دتدریس سطحه لوړه ساتلې وه چې په سیمه کې خورا ښه شهرت درلود او ډیر مرزایان ترې فارغ شول۰

استادشیراحمد چې دلوړقداوقامت خاوندوه ډیرمهربانه اومدبر ښوونکی وه۰ هغه به کله کله تر ښوونځی پورې زمونږ د لارې مل وه په لاره او ښوونځی کې به یې دنصیحت ډکې خاطرې له مونږسره شریکولې ۰

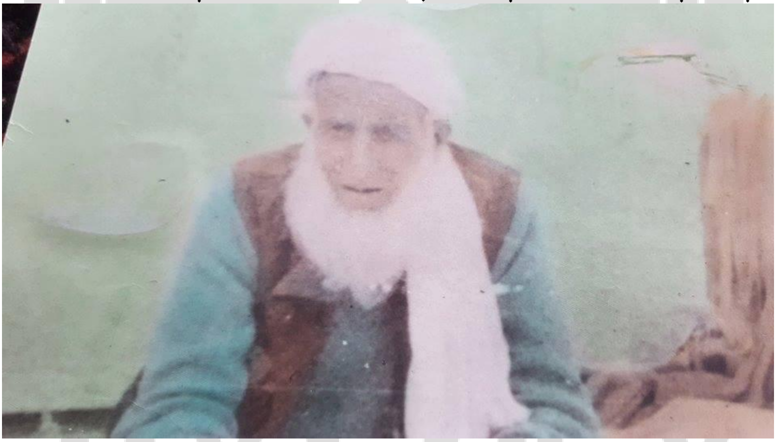

مرحوم شیر احمد خان زمونږ د کلیوالي ښوونځې د قدر وړ استاد

استاد شیراحمدخان تل هڅه کوله چې دشاګردانودرسي ستونزې او نیمګړتیاوې حل کړي ،استاد د شاګردانو تدریس اوپوها وی ته خاصه لیوالتیا او پاملرنه درلوده چې د دوئ د زحماتو له برکته د لغمان ډیری ځوانان د علم او پوهې لوړو مدارجو ته ورسیدل ، ټولنې اوهیوادوالو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمت مصدر وګرځيدل٠

استادشير احمدبه شاګردانو ته تل دپنداومعنى ډکې خبرې او نصيحتونه کول او په دې اصل به يې ټينګار کوه چې :

د تعليم سره تربيه ضرور ده او مونږ بايد دې اصل ته ډيره پاملرنه وکړو، که څوک تعليم ولري اوتربيه ونه لري مکمل انسان نه دی اوپه ټولنه کې ځای نلری همدارنګه بې تعليمه انسان نه شي کولای چې خپلې ټولنې اوخلکوته دخدمت مصدر وګرځي اوپه ورځني ژوند او چارو کې پوره برياوې تر لاسه کړي٠

کليوالي ژوند اودځوانانوبوختياوې

د لغمان په کلواو بانډو کې دخلکو ژوند دزحمته ډک ژوند وه ،هلکان به کله چې د ښوونځی له درسونو څخه فارغ شول په کورکې له څه دمې وروسته دمالدارۍ او زميندارۍ په کارنو به بوخت شول،د څارويو څخه به يې څارنه او پالنه کوله ،کورته به يې د سون مواد برابرول، څارويو ته به يې شوتله ريبله او دژمي لپاره به يې دوچو وښو زيرمه جوړوله ٠

په همدې ډول هلکانو د ځمکو په يوي کولو ، کرلو ، خړاوبولو، لو او لور، د شولو دنهالونو په کرلو او ډيرو نورو برخو کې دکور د مشرانو مرسته او لاس نيوی کوه ٠

ددې مصريوفتونو تر څنګ به دکلي هلکانوتفريحي پروګرامونه هم لرل ،مازيګر به هلکان دکلي ومخې ته راوتل او دواليبال،فوټبال خوسي ، پهلوانی ، توپ ډنډه ، الله داد او په نورومحلي لوبو به بوخت شول چې دا کليوالي لوبو به د سپوږمۍ په شپوکې تر ناوخته پورې دوام درلود٠

لکه مخکې چې مو وويل: په لغمان کې دکرنې ځمکه دخلکو په پر تله لږه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه نو ځکه د لغمان دخلکو دکورنيوعوايد د کرنې ، مالداري ، لو او لور او نورو حرفوي کار او زيار لـه لارې څه نا څه تامينيده٠

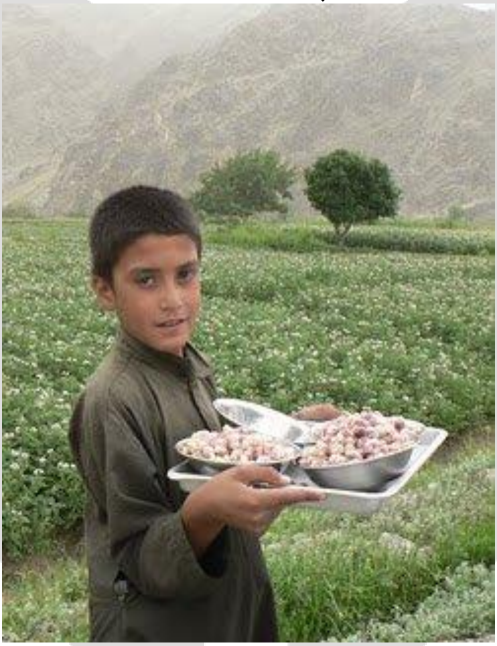

نيکه به تر مازيگره دبزگر سره دکروندې په کارونوبوخت وه ،مونږ به د غرمې ډوډۍ ورته وړله٠ زمونږ بزگر محمدجان نوميده ، هلکانو به ورته محمد جان ماما خطاب کا وه ٠

محمدجان ماما شپه او ورځ په ځمکه کې کارکاوه او ډير زحمتونه يې گالل خو دژوند ترپايه پورې دسوکاله ژوند خاوند ځکه نه شوچې له يوې خوا دډيرو اولادوڅيښتن وه اوله بلې خوا د فصلونو دکر د موسم په سر کې به يې غنم ،جوار اونور داړتيا وړغلې، دانې په گټه يا سود اخستل اودفصل دحاصل په وخت کې به يې سودخورته يو په يونيم گټه يا سود ورکوه ،که دفصل په سرکـې به يې دسود خورڅخه لس منه غله ترلاسه کړه بيا به يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حا صل په وخت کې پینځلس منه اوکه شل منه به یې ورکړې وه دیرش منه ، هر څومره چې به د غلې قرض زیاتیده په هماغه اندازه سودخور گته یا سود ورځینې تر لاسه کوه •
دمحمدجان ماما بله چاره نه وه هغه مجبوروه چې اولادونوته خوراک یا ازوقه برابره کړي او د سود خور شرطونه ومني •
هغه کال مې نه هیریږي کله چې محمد جان ماما دنیکه په ځمکه کې د غنمو لوگډ کړ بیا یې دلو شوو غنموگیډۍ و چلولې د غنمو په غوبل او بادولو کې یې دیر زحمتونه وگالل ، د درمند په جوړولو کې نه یواځې محمدجان ماما بلکه دهغه میرمنې او اولادونوهم ډیر زحمتونه وگالل، خوبیاکله چې درمند تیاراو تللو ته برابرشو، سودخور یې سرته کیناست ، دکلي اوسیمي رواج داسې وه چې بزگر ته بـه د درې برخو څخه یوه برخه په تقسم کې رسیده، دمحمد جان ماما د خــپلې برخې سربیره دلو اولور ، درمندجوړولو ،با دولواو اودغنمو صدریو دچلولوسره بس همدومره برخه شوه چې د سود خور قرض پکې مجرا شی•
سود خور چې همیشه به یې لکه ملا شا گل ږیره په نکریزو سره وه، دغنمو بوجۍ په خره بار او دکورپه لور روان شو،محمد جان له ځایه پا څید ،خپلې میرمنې او اولادونو ته یې وکتل اوسوړ اوسیلی یې تر خولې وخوت •
نیکه چې دا حالت ولیده ، محمد جان ته یې د خپلې برخې څخه دولس منه غنم جدا کړل او ورته یې وویل :چې اوس دا درسره واخله خدای مهربانه دی کله چې مو جواروټکول او دتوکو څخه موجلا کړل بیا به سمه مرسته در سره وکړم•

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکه به هره د جمعې ورځ دتیرګړو بازار ته تلواوکله کله به یې مونږ هم له ځانه سره بیولوهغه به دجمعې لمونځ دتیرګړیو په جامع جومات کې ادا کاوه نوکله چې به لمـونځ وشو بـیا به دتیرګړیوپه بازار کې چې د تیر ګړو د پله تر څنګ د الیشنګ دسیند پرغاړه جوړیده دنرخونو پوښتنه کوله او د کور د اړتیا وړتوکي به یې رانیول ،ددې بازارڅخه مونږکور ته چای ، بوره ، ګوړه ،تیل ،مالګه او نور دضرورت وړ توکی را نیول ۰

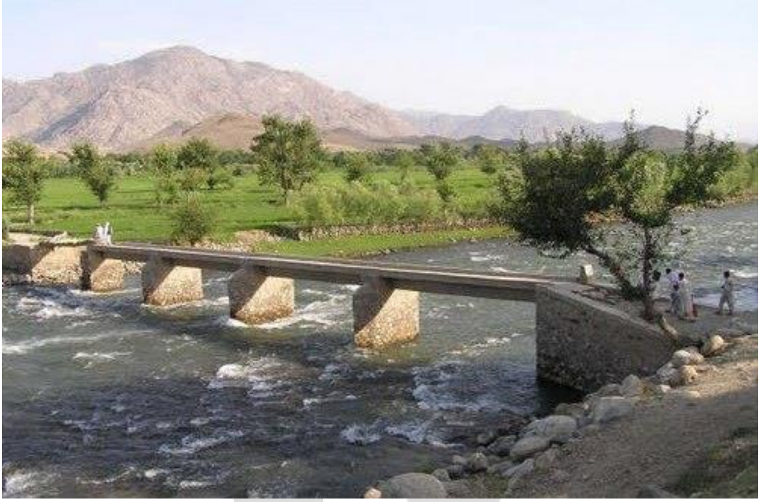

د تیرګړو بازارته به دجمعې په ورځ له لرې ځایوڅخه خلک د تجارت لپاره راتلل چې د تیرګړوپه هر جمعه بازارکې به دخلکو ډیره ګڼه ،ګوڼه او جم و جوش وه ۰

کله چې حسن خان په لغمان کې والی شو دهغه په واکمنۍ کې د لغمان ولایت دنوي ښار دبنسټ ډبره کیښودل شوه او دتیرګړو بازارهم نوی ښارته چې د الیشنګ اوالینګار د ولسوالیو په ابتدا کې موقعت لري ولیږدول شو، والی حسن خان دلغمان نوی ښار چې دمهترلام په نامه یادیږی د ښاري پلان سره سم په جوړولو پیل کړ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسن خان د عمرانی چاروسره خاصه لیوالتیا لرله هغه د لغمان ښار ته ښکلی بڼه ور کړه، کلو او باندو ته یې سرکونه وویستل ، که څه هم پدې کار کې د ستونزو سره مخ وه مگر هغه وکولای شو چې د خلکو په مرسته سرکونو پلونو ، پلچکونو او د نوي ښارد ابادولو چارې په پوره زحمت پر مخ بوځي چې دلغمان خلک د هغه خدمتونه په خاصه توگه دلغمان د نوي ښار په جوړولو کې د ستاینې وړ بولي٠

وایي مخکې لدې چې حسن خان دلغمان په ولایت کې په دنده وگمارل شي هغه دبغلان په ولایت کې والی وه، هلته یې هم دبغلان دنوي ښار تهداب اواساس ایښی وه نوکله چې په بغلان کې دنوي ښار کارونه بشپړ شول ،والی امروکړ چې تمام دولتي دوایر دې نوي ښار ته انتقال شي ، مسولین والي ته ورغلل اود ترانسپورت د نشتوالي ستو نزه یې والي ته وړاندې کړه، هغه چې ددې ستونزې نه خبر وه نو ټولو کار مندانو ته یې امروکړ چې دخپل دفترونو څخه میز ، چوکۍ اویا کوم شی چې دوړلوتوان یې وي له ځانه سره واخلي چې په همدې ډول حسن خان خپله چوکۍ په اوږه کړه اوبې له کوم ترانسپورته دنورو مامورینو سره یوځای دبغلان نوي ښار په لورروان اوپه همدې ډول یې نوی ښار افتتاح اودفاتر یې د کارمندانو په مټ انتقال کړل٠

د لغمان په کلیو کی د اختررواجونه

د لغمان په کلوکې د اخترونو دودنه او رواجونه ډیر په زړه پورې دي، کلي والو به د اختر په ورځو کې تفریحي پروگر امونه درلودل ،نجونو اوهلکانو ته به یې مور او پلار نوې جامې رانیولې چې د اختر په سهار به هرچا خپلې نوې جامې اغوستلې او دکور د مشرانو سره به د اختر د لمانځه د ادا کولو په موخه جومات ته ور تلل ، کله چې به لمونځ وشو نو په جومات کې به د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همزولو او مشرانو سره د اختر مبارکۍ روغبړ وروسته د نژدې خپلوانو او عزيزانو کورنو ته د اخترمبارکۍ په مقصد ورتلل او دمبارکۍ تحفې به يې تر لاسه کولې .

په اخترونو کې د لغمان ولايت په مختلفوځايونوکې لکه دمهترلام بابا زيارت ، دولايت په مرکز، دتيرګړو په پخواني بازار ، داستانې کلی چې دچاردهی په سيمه کې موقعت لري، بي بي هاجره ، بي بي صيب ،مندروړ ،قرغه يي ،عليشنګ اوعلينګار په ولسواليوکې په زړه پورې ميلې او پروګرامونه جوړيدل چې هلکان به دخپلو مشرانوسره ورتلل ، رنګ شوی هګۍ به يې جنګولې او دکور لپاره به يې ماهي،ځلوبۍ ،کجورې ، وچې او تازه ميوې او نورخوندور خوراکي توکې له ځانه سره را وړل.

لنډه ادبي ټوټه

کوم اختر؟

زمونږ دکلي دتروږمۍ ماښام څخه خوشيبې دمخه دکلي يوتنکې لس کلن هلک خوشحاله بريښيده ،دهلک دخوشالۍ وجه يوهم دا وه چې هغه د سبا ورځي د اختر د راتګ څخه خبر شوي وه.هلک ته دهغه مور او پلار د اخترلپاره نوي جامي،څپلي اوواسکت رانيولي وه چې هغه په همدي مازيګر قضا د سباورځې لپاره نوې جامې اود نـژ دي دوستانو داخترمبارکۍ تحفي په خپل وجود کې تمثيلولي اوهمدا وجه وه چې هلک ته يې خوشحاله بڼه ورکړې وه،په رښتيـاسره هم کوم اختر چې هلک ته سبا راتلونکې وه، نه تنها هغه ته بلکې دکلي ټولو اوسيدونکو ته دخوشحالي زيري ورکاوه.

هو، کوم اختر ؟ دکور،کلي او بانډو اختر اوکه دمهاجرواخترکوم چې دخپل کور ، کلي اوبانډو څخه يې لرې په پردي وطن کې لمانځي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دایوخـرګنده خبره ده چې اخترهرچاته هرچیرې اوپه هرځاې کې چې وي پوره اویانیمه خوله خندا اوخوښي وربښي.

نو اختر کوم اختر؟

دا دځـوانـانـودخـــــــوښیو اختـــــر
د پیغـلـونجـــــنو دتـــــالیو اختـــــر

د کـــــــور او کـلـــــــي اخـتـــــر
چـــــي لــــوړ دودونــــه لــــري
د سـپـــــوراو پـــــلی اخـــتـــر
ښـــــه رواجـونــــــه لــــري
دا د خـوښیـواتـنـــــــونو اختـــــر
دا دخوشـــــحاله ســــــرودونواختر
دی دبیـوزلوکونډورنـــــــــــدواختر
د یتیـــــمانو او بربـــــنډو اختـــــر
د غریبــــانو او خانــــانو اختـــــر
د مسلمـانودینــــــــدارانو اختـــــــر
وي مبـــــارک دې پـــــه تمـــــاموخلکو
وي برکـــــت دې پـــــه تمـــــامو خلکـــو

ښـــه افغـــاني دود اورســـمونه لـــري
خـــدایږوچې ښـــکلي رواجونـــه لـــري

سمیع الدین افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځوانۍ سپرلي

لغمان زمونږ دګران افغانستان لکه دهیواد دنورو ولایاتوپه ځیرښکلی اوسر سبزه ولایت دی چې ددې ولایت ښکلا دپسرلي په موسم کې څو برابره زیاتیږي ۰ له یوې خوا دحاصل خیزو فصلونو کروندې او دبلې خوا د لغمان غرونه ،دامانونه ،سیندونه، ورشوګانې ، رنګا رنګ خود رویه ګلانو اوشنو سر سبزه تپو په وجه داولایت د شین لغمان په نامه یادوي ۰

د لغمان په ښکلي پسرلني موسم کې ځوانان ډلې ډلې کروندو ، دښتو او دامانو ته په سیل راوځي او نجونې د شوقه ګلونه په اوربل ټومبي او دا سندره زمزمه کوي :

دا چار چشمه ګلونه خوند کړي په سرو کې

ګل په دامانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمان شنې اوسرسبزه درې لري چې ددې درو له جملوڅخه د اليشنګ او الينګار درې د لغمان د مرکز مهترلام ښار په شمال او شمال لويديز کې د اليشينګ او الينګار د سيندونو په استقامت پرتې سيمې دي چې ځمکې او کروندې يې دهمدې سيندونو د پريمانه اوبو په وجه خړاوبه کيږي ۰

د عمرزيو سيمه د اليشنګ د درې په پيل او د الينګار دره بيا د لغمان د مرکزشمال لورته پرته دره ده چې ښکلو کلو، باندېو اوحاصل خيزه کروندو ددې سيمې ښکلا څو برابره زياته کړې ده ۰

وايي چې هرچاته خپل وطن کشميردی نوپدې وجه دلغمان اوسيدونکو ته هم لکه دنوروهيوادوالو په څير خپل دخاپوړوکلي اوباندېې په زړه پورې دي ۰زما هم دلغمان په کلو اوباندېوکې ژوند تير شوی اودهمدې ولايت دعمرزيود سيمې دخير اباد په کلي کې زيږيدلی يم ، لمړنی او مينځنې زدکړې مې هم په همدې ولايت کې سرته رسولي اوبيا دلغمان د روښان د ليسې څخه فارغ شوی يم چې زما دوړکتوب اوځلميتوب ډيری برخه دلته په همدې ولايت کې تيره شوې او د دې ولايت په ډيرو پرتو سيمو،کلو اوباندېوکې زمونږ دوستان او نژدې خپلوان ميشت اوهستوګنه لري ۰

دځوانی ياران ،ساده اوپاک زړي کليوال،دښوونځی ددورې هم صنفيان او ښوونکو خاطرې لا اوس هم زمونږ په فکر او ذهن کې ژوندی پاتې دي نوپه همدې وجې لغمان زمونږ د ځوانی دخاطروپه زړه پورې سيمه او ولايت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بي بي هاجرې کلی

دبي بي هاجرې کلی د الینگار د ولسوالۍ په استقامت د ارمل ،کټل او بصرام د کلو په امتداد کې پروت دی چې گاونډ ته یې مصري کلا، د ساپیانو کلا ، فتلاح کلا او نور لوی او واړه کلي او باندې پرتې دي ٠

پدې کلي کې شاو خوا څوارلس کورنیو هستوګنه درلوده چې په ختهٔ روستم خیل یاکوچیان دي اوڅونسله پخوا دلته په همدې کلي کې میشت شوي دي٠

ددې کلي د اوسیدونکو څخه مامور صیب محمد امین خان رستم خیل حاجي صالح محمدخان رستم خیل ، حاجي سید محمد ماما،محمد گل خان ،مولوي صاحب دسته گل، خاورې محمد اسحاق ماما ، مرجا ن ماما چې په مالدارۍ بوخت وه،حاجي محمد طالب مشهور په ترافیک ، قاضي صیب تازه گل ،معلم صیب خیال گل ، مولوي صیب روضه گل، قاضي عبدالمجید ، مامور جنت گل خان او نور ددې قوم پورې منسوبې کورنۍ وي چې په خپلوکې یې راشه درشه لرله اوپه غم اوښادۍ کې یودبل مرستندوی پاته شوي دي ٠

مونږ به کله چې دغه کلي ته د ښوونځۍ د فراغت په موقه ورتلو نو د خیال گل لالا لیدو ته چې زمونږ د عمر او ښداړ ملگری وه خاماخا ورتلو،خیال لالامهربانه اوبا استعداده ځوان وه هغه دانگلیسي ژبې او ساینسي علومو سره خاصه لیوالتیا لرله٠

دغه کلي ته زمونږ د راتگ بله موخه هم دا وه چې زمونږ سکنۍ ترور دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې واده وه ، هغه به زمونږ په راتګ ډيره خوشاليدله اوتل به يې نازولو چې زمونږ ددې بی بی حاجي تروربنه سلوک اوميلمه پالنه لا تراوسه زمونږ په ذهن اوفکرکې هک اوزمونږ دښو خاطرو په زړه پورې بيلګې شميرل کيږي٠

د بي بي هاجرې تاريخچه

وايي چې مهترالمک ع ريښتنی پيغامبروه کوم چې همدا اوس د لغمان ښار دهمدې رسيدلي او د کرامته ډک شخصيت په نوم يادیږي٠

مهترلام بابا دنوح ع پلاروه ،اوهغه دسلطان محمودغزنوي چې دوخت مقتدر پاچا وه خوب ته راغلی وه چې په خوب کې ورته وايي :

ته د وخت مقتدر او نامداره پاچا يې او زه ستا په ګاونډ کې پروت يم ، زما مقبره معلومه او ودانه کړه ٠

سلطان چې کله خپل خوب دخپلودرباريانوسره شريکوي، درباريان يې ورته مشوره ورکوي چې که بل ځل ورته په خوب کې راغی دهغه د خښيدو د ځای تپوس ورځينې وکړي٠

کله چې په دويم ځل سلطان هغه په خوب کېويني نو ورڅخه د هغه د مرقد يا دخښيدلو د ځای تپوس کوي چې هغه مبارک په ځواب کې ورته وايي :

ته خپل اوښ په دښته کې دلمر پريوتوپه لور ايله کړه ستا د اوښ په لمړي او دوهمه دمه ځای کې نه بلکې په دريمه دمه ځای کې به زما مقبره وي ٠

کله چې سلطان د خوبه پاڅيږي دخپلو درباريانو سره ددغه روحاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصيت دمرقد دپيداکولو په لټه راوځي اوخپل اوښ دلويديځ په لور ايله کوي د اوښ په دريمه دمه ځای کې د هغه مبارک د خښيدو ځای پيداکوي اوخپلودرباريانو ته امرکوي چې ددې مبارک مرقد دسره جوړ اودزيارت په شاوخواکې دې ښکلی بڼ بنياد کړی شي چې همدا د مهترالمک عليه الرحمه زيارت اوبڼ دلغمان دولايت لويديځ تهدعمرزيودتپوترشاه په څوکيلومترۍ کې دسلطان محمودغزنوي په امرجوړاو ورسته د بڼ دخړوبولو په موخه د اليشنګ دسيندڅخه يوه وياله دعمرزيو دتپو په مسيرکې ورته وويستل شوه چې دمزار د ويالې په نامه يادېږي٠

دمهترلام بابا دمرقد څنګ ته يو حضيره (هديره) ده چې په دې هديره کې ستراومشهورکسان لکه يوسف خان د غازي محمد نادرخان شهيد پلار، شهزاده فريدون،غازي محمدشاه خان بابکرخېل ،فيض محمد خان او نور غازيان او روحاني شخصيتونه ښخ دي٠

دمهترالام ع بل ورورنورالام صاحب نوميږي چې هغه هم په لغمان کې دنورالام صاحب په دره کې چې دا دره دهمدې مبارک په نوم مسمی ده خاوروته سپارل شوی اودلرې ځايونوڅخه يې خلک زيارت ته راځې٠

بي بي هاجره چې مخکې مودهغې مبارکې دزيارت په اړه يادونه وکړه د دغو دوه وو روحاني شخصيتونو مهتر المک ع او نورالام صيب خور ده چې د بي بي هاجرې په بانډه کې خاورو ته سپارله شوې او زيارت ته يې ښځې او نجونې په خاصه توګه په اخترونو اونورو مذهبي ورځو کې راځي او د هغو د تبرک ځای دی٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي چې ډير کلونه پخوا پدغه کلي کې مرحوم حاجي غلام جان رستم خيل کوچی میشت شوی دی چې دهغه څلورځامن دحاجي صاحب احمد جان رستم خيل کوچی ، حاجي صاحب وسيم رستتم خيل کوچی ،حاجي صاحب قسيم رستم خيل کوچی اوحاجي صاحب نسيم رستم خيل کوچی په نومونو يې شهرت درلود٠

١-حاجي صيب احمدجان څلورنارينه اولادونه درلودل چې دهغو سهرت په لاندې ډول دی ٠

ښاغلی صالح محمدخان رستم خيل مشهورپه مامورصيب صالح، ښاغلی حاجي سيدمحمد خان رستم خيل چې په کرنې اومالدارۍ بوخت وه، طالب رستم خيل چې دلغمان د ترافيکو د مدريت په مربوطاتو کې يې دنده درلوده اومرجان رستم خيل چې په مالدارۍاوزميندارۍ بوخت وه٠

ښاغلی صالح محمد خان رستم خيل دوه نارينه اولادونه ،ښاغلی حاجي سيد محمد خان رستم خيل ٧نارينه اولاده، ښاغلی طالب رستم خيل ۴نارينه اولادونه اوښاغلی مرجان رستم خيل ٢ اولادونه لري چې هر يويې اوس د لمسيانو او يا هم د کړوسيانو خاوندان دي ٠

دیادولووړده چې دهغه وخت په ډيرو سختو اقتصادي شرايطوکې د دې کلي اوسيدونکي مامورصيب محمدامين خان اوحاجي صالح محمد خان رستم خيل توانيدلي وه چې درس او تعليم ته مخه وکړي چې وروسته د تعليمه څخه هغودلغمان په ولايت اودهيواد په نوروسيموکې دماموريت رسمي دنده ترسره کړې چې د پوره وقار او اعتبار خاوندان پاته شوي دي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه مولوي صاحب دسته گل خان هم مدبرديني عالم وه اود ننگر هار د هډې دنجم المدارس د مدرسې څخه فارغ شوی وه چې ددوئ د فيض اوبرکته ددې کلي اوشاو خوا کلواوبانډو ډيری ځوانانوتعليم ته هڅول شوي اودپوهې اوعلميت لوړو مدارجو ته رسيدلي دي ٠

لکه مخکې چې مو وويل: دکلي اوسيدونکوځمکودکرلوترڅنگ مالدارۍ ته هم خاصه پاملرنه درلوده چې دبيلگې په توگه سيد محمد رستم خيل چې ددې کلي اوسيدونکی وه هغه ته کومه ځمکه اوجايداد چې دپلاره پاتې وه دهمدې ځمکې د کرلوتر څنگ په مالدارۍ بوخت او له همدې طريقه يې دکورنفقه برابروله اودگذارې وړژوند يې درلود٠

حاجی سيد محمد دکروندو د کر لپاره د دوه سخوندر مالونو تر څنگ د شيدو غواوې، ميږې ،وزگوړي او گډيان هم روزل چې په کور کې به يې تل د شيدو،مستو ،کوچو ، شړمبو او وچه شووغوښوپريماني وه٠

په کليو کې ودونه او دودنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمان په کلیواوبانډوکې دودونو رواجونه ډیرستونزمن وه ،زوم به د واده مراسمو لپاره له ډیر پخوا څخه تیاري نیوله ،ځینې کورنیو به په زوم ډیر باج او تاوانونه راوستل ، هغه به یې د کوژدنې لپاره قیمتي جامې ،گاڼې دسرو زرو غاړکۍ دلاس بنگړيوپه رانیولو او نورو سیالیو ته مجبوروه ٠

همدارنگه واده ته دبلل شوومیلمنودخوراک ،څښاک اواضافي لگښتونو تر څنگ د واده گډون کونکو دخوشالۍ په موخه ټنگ ، ټکورجوړول او سازیان رابلل اوددې نه علاوه ډیرو نورو ملا ماتونکو لگښتونوبه زوم دژوند ترپایه پوروړی ساته اوهغه به دخپل پوردپریکولوپه موخه ټول عمر دمحتاجۍ او زحمت ژوند تیروه٠

دکلي هلکان به په وادنو کې ټنګ،ټکوراو دسازیانوراتگ ته خوشالیدل اوخپل ملگري به یې د واده د ځای او هنري ډلو څخه خبرول٠ په هغه وختونو کې د گلکي استاد ، ماجتي ، غلام محمد ،پاینده محمد،هفته گل ،زیړ گل ،شاگل اوډیرو نورو هنري ډلو په سیمه کې ښه شهرت اومینه وال درلودل ٠

په ښادیو کې به د واده مسولینو سازیانو اومیلمنوته په حجرو ،دکلي دننه اویا هم کلي ته نژدې مناسب ځای جوړاوه او د ټنگ ، ټکورځای به یې په کټونو، گلمونواوتوشکوسمبال اودغه ساحه به یې په گیسونو اوچراغونو روښانه کوله٠

سندرغاړو به په وار سره ارمونیه ترغاړې کړه او خوږې چاربیتې، بگتۍ او داستانونه به یې په خوږو نغموکې گډون والوته اورول٠موظف کسانوبه چای، چلم ،تمباکو اود څښاک اوبه گرځولې چې په همدې ډول دسیل فضا به دچلم او سگرټو په دودونو لړلې شوې وه ٠

په لغمان کې محلي سازیان ډیروه چې دهغوی دجملو څخه یوهم استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

گل محمد وه چې په گلکي مشهوروه،هغه به په سندروکې دمستو بگتیو ،غزلو، مصرو ، اوڅلوریزوترڅنگ ډیرپه زړه پورې داستانونه اودیني قصې کولې چې په مستو کمپوزونو او خوږو نغمو به یې د واده ماحول خوشاله ساته ۰

گلکي استاد به کله ، کله دخپل ځوی سره چې په پاینده مشهور وه په سندروکې فلبدیهه شعرونه دسوال اوځواب په ډول اورول ، ځوی اوپلار به شعري مقابله کوله ، چې د حاضرینو په احساساتو او دلاسونو په پړکهاروبه بدرگه کیدل ۰

پاینده هم خوږ اواز درلود او ښه هارمونیه یې غږوله چې ورسته بیا په یوه ترافیکي پیښه کې ومړ او گل محمد استاد تر ډیره وخته دخپل ځوی په سوگ کې غمجن پاته شو۰

په لغمان کې د مشهورو محــلي هنرمندانو له جملې څخه د استاد گل محمداو پاینده ترڅنگ خوږژبي سندرغاړی لکه ښاغلي ،ماجتي ، غلام محمد چې په غلامي مشهور وه ، منگل ،ملا ، ملنگ باغبان ،عاشق ملا شاگل ، زیړگل، رحیم الله، هفته گل او ډیرنور وه چې په محفلونوکې به یې د ملنگ جان، بهایي جان،او دلغـمان دشـاعرانو لکه دالینگاري استاد،محمد نور،دگلکاریوبسم الله، اشکار ،حنان ،شهید ارمان ،عمرزی وال،گوجوال ،فقیرسیدبها الدین جان، مولوي نقیب الله اونورو وتلو شاعرانو شعرونه په خوږو نغمو اوکمپوزونو کې خپلومینه والو ته اورول ۰

په همدې ډول ټنگ ،ټکور به ترسبا مازیگره دوام درلود،مازیگربه ځوانانوډولۍ په اوږو کړه،زوم به دډولۍ ومخې ته اونورمیلمانه به دسازیانوپه بدرگه دناوې د راوستلو په موخه د خسر کور ته روان شول۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې به میلمانه دناوې کلي یا کورته ورسیدل هلته به دنکاح لپاره د کلیومشران ،سپین ګیري ، ملکان ، دینی علما ، دجومات امام او نوربا نفوذه اشخاص په یوه مناسب ځای کې کیناستل، دزوم اوکوژدنې شرعي نکاح به یې ددیني علما،ملا صاحبانواوبا نفوذه شخصیتونوپه حضورکې تړله

تر نکاح وروسته به سازیانوبه یوه پنجه مست سازوکړاوبیا به زوم دخسرپه کورکې دنوربوج اورواجونوسره پنجه نرموله،هغه داسې چې دکلي نایي ،ترکاڼ ، زرګر ، پښ، ګلکار،اشپز او نورو به په وارسره دځوم ومخې ته کیناستل اوخپله حقداري به یې ځینې غوښتله اوزوم مجبوروه چې دا سیالۍ ترسره کړي اوهریوته دحقداري په موخه څه پیسې په لاس ورکړي٠

ترهغه وروسته به زوم دناوې خونې ته بدرګه کیده ،دناوې خونه چې دناوې د خورلڼو ،ښځواوماشومانو څخه به ډکه وه مخکې له هغه چې زوم دناوې خونې ته ننوځي د ناوې د خورلڼو لخوا به دخونې ورتړلی شوی وه تر هغه ورسته چې نجنوبه خپله شیریني ترلاسه کړه وربه پرا نیستل شو او زوم ته به خونې ته د ورتلو اجازه ورکړل شوه دزوم په راتګ سره به په هغه باندې دهر لورې تورې پیسې ، نقل ،پتاسې او چاکلیټونه شیندل کیدل چې په خونه کې به سمدم غوغا جوړه شوه اوهرچا هڅه کوله چې ځانله په دې چورکې څه ترلاسه کړي ٠

زوم ته به پس له ډیرې ګډوډۍ دا موقعه برابره شوه چې د ناوې تر څنګ ځان ورسوي او دهغې سره جوړه ودریږي٠

په همدې ډول پس له ډیروټوټکواورواجونو به نجنو دچمبوسره یوځای اوازونه پورته کړل، په خوشالي او نڅا ګانو سره به یې ناوې ډولۍ ته بدرګه او ځوانانو به ډولۍ جګه کړه دټوپکو،تفنګچو په ډزو او اټڼونو سره به یې په ډیره خوشحالي ناوې دزوم کورته بدرګه کړه ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزوم په کورکې مخکې له دې چې ناوې دډولۍ څخه کوزه شي د ناوې ومخې ته به يې پسه، او يا چرگ درسم په دودحلال کړاودناوې پښه به يې په وينو سره کوله ۰

د ډولۍ څخه د ناوې په کوزيدلو سره د زوم په کور کې دکلي نجونو او ښځو له چمبې سره بيا اوازونه پورته کړل او په مستو سندرو او نڅا گانو به يې محفل ته خوشحاله بڼه ورکوله۰

په همدې ترتيب د ناوې په کوزيدلو سره به د واده لمړۍ او اساسي مراسم پای ته ورسيدل اوزوم کولی شول چې پس له ډيرومنډو،را منډو اوجنجالونوڅه دمه وکړي چې ورسته بيا دواده دريمه،تخت جمعي او دواده په اومه کې ناوې دپلار کورته تگ دومره د جنجال او تشويش خبره نه وه۰

پل دې بختور شه

شپـــې دې د بــرات شـــه شـــه کلـــونه دې اخـــتر
پـــل دې بخـــتور شـــه نـــاوې پـــل دې بخـــتور

پــل دې بختورشـــه نــاوې ميـــنه کـــې دې کورشـــو
نـــوې اشنـــايي شـــوه نـــوی بـــل دمينـــې اور شـــو
ســـتا دحســـن شـــمعه چـــې روښـــانه پـــه هـــرلورشو
حســـن دې ښـــکلا دې چـــيرې مـــه شـــه د نـــظر
پـــل دې بخـــتور شـــه نـــاوې پـــل دې بخـــتور

نـن چـې دې محفـل کـې خوشحالـي ده هـم خـندا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښــــې دې هــــمزولې دي پــــه مــــينه کــــړي نڅــــا
يـــــې د نجـــونومــــــيره ټــــول دا ســــــتا پـــــه تمــــاشا
رب دې پـــه نصــيب کـــړه پـــه ژونـــدون کـــې زيـــب اوزر
پــــــل دې بخــــــتور شــــــه نــــاوې پــــــل دې بخـــــتور

نــاوې نــوی ژونــدکې خوشــحالي دې شــه نصيـــب
کــوردې بختورشـــه خـــور اشنــــــا دې شـــه طبـــيب
اور يــې چــې بلــيږی پــاک الله يـــې شـــې قريــــب
وی دی پـــه امـــان کـــې افغـــانـــي ښـــــکلی بشـــر
پــــــل دې بخــــــتور شــــــه نــــاوې پــــــل دې بخـــــتور

سميع الدين افغاني

د نوي کال يا دنوروز ميله

دنوروز ميله په لغمان کې لکه زمونږ دهيواد دنورو ولاياتوپه شان په شاندارومراسموسره لمانځل کيدله، دکلي هلکانو به هم په دې ورځ کې ځانګړي پروګرامونه درلودل هغه داسې چې ټول هلکان به دکلي ومخې ته دسپيداراونوروونودتازه غوټيو،شنو ښاخونو اولښتو سره چې دنوي کال يا دسپرلي په موسم کې غوټۍ او پاڼې نيولې وې راووتل او د کلي د هر کور ، کلا انګړونو مخې ته دريدل اود اترانه به يې په لوړ اوازاو انداز اوروله:

ګــــل ګــــل دی نــــو روز
خدای دې درکي شتمن روز
دشتمـــن روز برخه راوړی

ددې ترانې په اوريدلوسره به کوربه دکوره څخه څه خوراکي توکي لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وريجې ،غوړي، پياز اويا نور هغه خام مواد چې دپخلي لپاره اړين وه هلکانوته دنذرانې په دود ورکول ، په همدې ډول هلکان به د کلي ټولو انګړونو او کورونو ومخې ته ورتلل او په پوره اندازه د ضرورت وړ خوراکي توکي به يې ترلاسه کړل٠

کله چې به يې خوراکي موادراټول کړل بيا به هلکانودپخلي لوښي لکه ديګ ، بشقابونه ، چاى جوش ، چاينکې، پيالې ، قاشقې او همدارنګه د ضرورت وړغوړي ، مالګه ،مسالې دخپلو کورونو څخه راوړل اوپه مناسب ځاى کې به پخلي لپاره تدابير نيول کيده ٠

وروسته له هغه به هرڅوک يو کارته وګمارل شو،چابه نغرى جوړاوه، چابه د پخلي لپاره دسون لرګي برابرول ،څوک به د اسپزي په کارونو بوخت شو ،چا به بيا دناستې ځاى برابراوه،يوې ډلې به دتيګې اچولوپه سيالۍ کې ګډون کوه بلې ډلې به د خوسي په لوبو بوخت شول ، چا به د سطرنج لوبه کوله اوچا به بيا دخپلې دتبعې ملګرواو انډيوالانو سره ګپ ، شپ لګاوه

څو شيبې وروسته به ډوډۍ تياره شوه ، دسترخوان به هوار شو او هلکانو به په خوشحالي اوخوند سره دنوي کال په دسترخوان کيناستل او په خپلولاسونوجوړه شوې خوندوره ډوډۍ به يې يوځاى نوشجان کوله ٠

دنوي کال يادپسرلي په موسم کې هوامعتدله اودتفريح لپاره مناسبه وي ،دښتې اوغرونه ،بڼ او باغچې شنې اوسرسبزه شي، دغرونوپه لمنو کې غاټول او ډول ډول خودرويه ګلان وغوړيږي چې د سپرلي موسم لغمان ته ځانګړې ښکلا ، رنګ او طبيعت وربښي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمهترلمک ع لمړنی ښوونځی

کله چې مونږدحیدرخانیو دکلیوالي ښوونځی څخه فارغ شولوترهغه وروسته دمهترلمک په لمړنی ښوونځی کې چې د ده زیارت دکلي په جومات کې موقعیت درلودشامل شوو٠دا ښوونځی زمونږ دکلي څخه څوکیلومتره لرې وه چې مونږبه هره ورځ دې ښوونځی ته پلې ورتلو ، که څه هم دا واټن په اوله کې ستړی کیدونکی وه خوبله چاره نه وه ،دکورنی غوښتنه داوه په هرډول چې وي مونږ باید درس او تعلیم ته ادامه ورکړو٠

څه مده وروسته د مهترلمک لمړنی ښونځی د ده زیارت دجومات څخه خپل اصلی ودانی ته چې نوی یې دجوړیدوچارې بشپړې شوې وې او دده زیارت کلي ته یې نژدې موقعیت درلود انتقال شوه ٠

د مهترلمک په لمړنی ښوونځی کې زمونږ ټول هم صنفیان په څلورم ټولګي کې شامل شول،داښوونځی دعمرزیو،چاردهي دسیمواودلغمان د ولایت په مرکزیت کې یې موقعیت درلود چې پوه اومجرب استادان یې درلودل،دهغو دجملوڅخه ښاغلی استادعلینګاری چې ډیربا احساسه شاعر هم وه ، ښاغلی استاد عظیم خان چې د ریاضی استادوه،ښاغلی مولوی صیب فضل الرحمان خان،ښاغلی ملا فضل خان ،ښاغلی حسین خان چې په بزرګ مشهور وه، ښاغلی خواجه محمد خان، ښاغلی ستار خان ښاغلی سرمعلم صاحب حبیبالله خان ، ښاغلی محمداجان خان ،ښاغلی سر معلم صاحب غفورخان ښاغلی محی الدین خان او ډیر نور ښاغلي اودقدر وړاستادان وه چې دهغوی له برکته ډیرشاګردان دپوهې اوتعلیم لوړومدارجوته ورسیدل اودپوهې اووطن پالنې په لباس سمبال ټولنې ته وړاندې کړل شول٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنگه چې مخکې مودښاغلي علینگاري صیب اودهغه دشاعرۍ په اړه یادونه وکړه لازمه گنم چې داستاد د شاعرۍ په برخه کې څولنډې کرښې اضافه کړم ۰

د استاد الینگاري صیب ډیری اشعار د خوږ ژبی هنرمند پاینده اونورو سندرغاړوپه خوږواوازونوکې کمپوزشوی دی،برسیره پردې علینگاري صاحب زمونږدښوونځی دهنراوکلتورپه برخه کې پوره همکاري درلوده ، په ښوونځی کې د قلمي دیوالي جریدې اوهمدا رنگه په ښوونځی کې د ترانې دټیم فعالول اونورعلمي اوفرهنگي پرگرامونو په مخ بیولوکې یې ځانگړې ونډه درلوده۰

زمونږ د ښوونځی د ترانې ټیم مسول استاد الینگاري به هرسهار په شاگردانو تمرین کاوه دښوونځی د ترانې ټیم به په لغمان کې دملي او بین المللي ورځو دتجلیل په ویاړپه رسمي محافلو اوتجلیلونوکې خاص ځای درلود۰استاد الینگاري به وطني او داحساسه ډک اشعار د ترانې ټیم ته برابرول چې شعرونه به یې خپله لیکل ۰د هغه د شعرونو له بیلگې څخه چې زمونږ د ښوونځی د ترانې د ټیم له خوا هغه وخت د لغمان د روښان په لیسه کې واورول شولمړی مقام تر لاسه کړ چې ددې ترانې څو بیته همدا اوس هم په ذهن کې را سره پاتې دي چې د دوستانو سره یې شریکوم :

انســـان پــه پوهـــه کامـــل انســـان شـــي
عقـــل یـــې ســـالم شـــي روح دجهـــان شـــي
شـــرف حاصـــل شـــي علـــم او ادب نـــه
نـــه چـــې د مـــال اوملکـــو نصـــب نـــه
علینگـــاری بـــه ســـتاپه فرمـــان شـــي
عقـــل یـــې ســـالم شـــي روح دجهـــان شـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ لپاره د مهترلمک لمړنی ښوونځی په زړه پورې په دې وه چې دلته د حیدرخانیو کلیوالي ښوونځی په پرتله هرڅه مرتب اومنظم وه،درسي صنفونه،منـظم تقسیم اوقات ،دهر مضمون لپاره ځانګړی استاد، دښوونځی اداره اونور هرڅه نوي وه۰

دښوونځی سیمه به هره ورځ دملازمینو په مټ پاکه اواب پاشي کیدله ، شاګردان مجبوروه چې په ټاکلي وخت درس ته راشي اودښوونځی نظم او مقرررات مراعت کړي،که څوک به بې موجبه ناوخته ښوونځی ته راغی اویاکومه بله سرغړونه به یې کوله هغه ته به داداري له خوا جزاورکول کیده۰

د روښان عالي لیسه

مونږدمهترلمک په ښوونځی کې ترشپږم ټولګي پورې درس اوتعلیم وکړ،کله چې دشپږم ټولګي څخه فارغ او شهادت نامې موترلاسه کړې د نورو زدکړودترلاسه کولوپه موخه دلغمان دروښان په لیسه کې شامل او زمونږ ټول تعلیمي اسناد او سوابق دمهترلمک دلمړنی ښوونځی د اداري له خوا روښان لیسې ته ولیږدول شول اوهلته په اوم ټولګي کې شامل او د نورو نویو استادانواوهم ټولګیو سره اشنا شولو۰

دروښان لیسه چې په هغه وخت کې په لغمان کې یواځینی لیسه وه د مهترلام دښار په مرکزکې موقعت لري چې دډیرولرې ځایوڅخه لکه د الیشنګ اوالینګارد ولسوالیو ،شمنګل ،عمرزایي ،چهاردهي، د قرغیو ، مندروړ اونورو ولسوالیو ، علاقه داریو،کلیواوباندو څخه ورته زده کوونکې ددرس اوتعلیم په موخه راتلل ، چې ورسته بیا دزده کوونکو دستونزو په نظرکې نیولوسره په سنګره،قرغیو ،او مندروړ کې نورې لیسې جوړې شوې چې ددې لیسوپه جوړیدلوسره دشاګردانو ستونزې نسبي هوارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوهرچاکولی شول چې په خپلونژدې سيموکې خپل زده کړو اوتعليم ته ادامه ورکړي٠

اکثراشاگردان ښوونځی ته پلي ياپه بايسکل راتلل،دترانسپورت امکانات ډير لږو هلکانو ته ميسر وه ٠

دروښان ليسه ډيره پخوانۍ ليسه ده چې تعليمي سويه يې دمجربواستاد انوپه لرلوسره ډيره لوړه وه، ډيرفارغان يې لوړدولتي اوعلمي مدارجو او منصبونو ته رسيدلي دي٠

دروښان ليسې دحيدرخانيودکليوالي اودمهترلمک دلمړني ښونځيوپه پرتله ډيرتوپيردرلود،صنفونه نسبي مجهزوه،په هرټولگي کې دتغرونو په ځای ميز او چوکۍ وې، زده کوونکي به په منظم وخت په دريشۍ کې ښوونځی ته راتلل ، په ښوونځی کې ملي او نړيوالې ورځې لکه د ښوونکي، آزادۍ ، دموراو نوروتاريخی ورځو لما نځنه کيده ،ښکلې ډرامې به جوړيدلې چې شاگردانواواستادانو به پکې فعاله ونډه درلوده٠

دروښان ليسې استادان هريوښاغلی عظيم خان،ښاغلی مولوی صاحب طاهرخان چې په خطيب مولوی مشهوروه،ښاغلی ستار خان ،ښاغلی متين خان ، ښاغلی خانگل خان ، ښاغلی ضياوالحق خان ښاغلی عبد الرزاق خان او ډير نورد قدر وړ استادان وه چې هميشه يې دشاگردانو سره په درسي مشکلاتو کې مرسته او همکاري لرله٠

سياسي کړۍ اوگوندي فعاليتونه

لکه څنگه چې مخکې موپادونه وکړه د روښان عالي ليسه زمونږ د کلو او بانډو څخه شپږ - اوه ميله لرې موقعيت لري اوزمونږد سيمې هلکان به هرسهارښوونځی ته پلي روان وه ځکه چې د ترانسپورت امکانات ټولوته ميسرنه وه اوکله چې به دښوونځۍ څخه رخصت شول بيا به هم ډلې ،ډلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخپل کلي اوګاونډ دکلو،باندېوشاګردانو سره دکورپه لور روان شول اوپه لاره کې به يې ديني،علمي،سياسي اواجتماعي بحثونه کول٠
يوه ډله شاګردانوبه دخپلودرسي ستونزودحل په برخه کې يو دبل سره مرسته کوله،دلوړو ټولګيولکه ديوولسم اودولسم ټولګيوزده کوونکو به داوم اواتم تولګيودزده کوونکوسره ددرسي مشکلاتو په حلولوکې موثره رول لوباوه ددرسي ستونزو دحلولو ترڅنګ به شاګردانوبه په ديني ،اجتماعي او سياسي مسايلوکې هم بحثونه درلودل اوپه هيواد کې به يې دفقراوبې عدالتيو په اړه خپل نظر او اندونه شريکول ٠
بلې ډلې به علمي،فلسفي اوسياسي بحثونه کول اودمشخصې ايديالوژۍ ياموضوعګيرۍ لپاره يې کار کاوه،هغو به دکلو ،باندېو،ولاياتو ، مملکت او په سيمه کې دخلکو،حکومتونواوسياستونوپه اړه خپل نظر څرګنداوه ،چې اکثرا دابحثونه به دهيواد اونړۍ په کچه دفقر او بيعدالتۍ په مدار څرخيدل ٠
يوې ډلې به ديوې سياسي ايډولوژي څخه اوبلې به بيا دبل سياسي دريزونو او موضوع ګيريو څخه دفاع کوله٠ ددې حالت څخه داسې مالوميده چې مختلفو پارټيو او ګوندونو دځوانانوپه مينځ کې دخپلو صفوفودتـقويې په موخه تبليغاتي کار شروع کړی وه٠
دا بحثونه په زړه پورې په دې وه چې هر ډلې به په هيواد کې دبدبختيو عوامل په مختلفو نظرونو، تحليلونو او ليد لورو کې څېړل او ځوانان يې په هيواد کې ديوې عادلانه ټولنې دمينځ ته راتګ په موخه مبارزې ته رابلل او په همدې ډول به يې دخپلوعلاقې وړپارټۍ او تنظيمونوکې تنظيمول٠
ځينو بيا داسلام مقدس دين ته دخدمت په منظوراوپه وطن کې داسلامي اصولو دتدبيق په مقصد ځوانان جهاد ته را بلل اوپه هيوادکې ددې ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدبختیواصلي لامل یـې اسلامي اصولودنه مراعت کیدودلیل باله اوخلک یې ددې مقدس هدف دعملي کولوپه مقصدپه اسلامي لیکو کې تنظیمول او کفرسره یې دجهاد نارې پورته کړې وې٠

ځینو نورو بیا د مارکس اوانګلز د ایډولوژۍ طرفداران وه چې هغوی ددې بدبختیو اصلي لاملونه په وطن کې د طبقاتي ژوند موجودیت باله او داسې یې تحلیل کاوه چې مونږ باید زیربنا یا اساس ته تغیر ورکړو، اوپه وطن کې دعادلا نه اوانساني ټولنې د راوستلو لپاره کار وکړو او دهمدې هدف لپاره یې ځوانان طبقاتي مبارزې ته دصلح امیزه لارې رابلل٠

ځینونوروبیا دمارکسیستي سیاست په تایدولو سره د قهرامیزسیاست ترفدار وچې دمائوستانوپه نامه یادیدل،بلې ډلې بیا ددې ټولو بدبختیو عامل دافغانانو په عدم اتحاد کې څرګنداوه اود ټول افغان ملت یووالی اودیو موټي افـغانستان د جوړولو ادعا یې کوله او خلک یې اتحاد او اتفاق ته رابلل٠

پـه همدې ترتیب هرسبا اوماسپښین د ښوونځی په لاره کې مونږ دداسې بحثونو سره سر اوکاردرلود چې کله کله به دابحثونو دومره مصروف ساتلوچې داشپږ-اوه میله منزل به راته ډیرذغرده شواوسترړیابه مو لږه احساسوله٠

په همدې ډول په لغمان اودهیواد په نورو ولایاتو کې دخلکو د پاکواو سپیڅلو،ملي ،وطني،اسلامي اوانساني احساساتونه په ګټه اخستلو سره دسیاسـي پارټیو صفوف ورځ په ورځ تقویه اوپه هیواد کې دډلو ،ټپلو، تنظیمـونواوګوندونولپاره تهداب ایښودل کیده چې دیو واحد وطن ، دیـن او ایین خلک یې په مختلفو ګروپونو پارټیو او تنظیمونو تقـسیم اودنفاق اوبدبختي کندې ته ګذارکړل،چې ورسته بیاددې فعالیتونونتیجه زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیواد والودسرپه سترگو ولیده او احساس یې کړه٠

رښتینې څوک دئ ؟

که چیري دبشریت اوانساني نړۍپس منظر ته ځیرشو انسانانو د ابتدا څخه بیا تر یویشتمې پېړۍ پوري د انسا ني ژوند دبقا لپاره ډیري هلې ځلې ترسره کړي اودغیر مترقبه او طبعي حوادثو په مقابل کې د طبیعت سره لاس اوگرېبان او دډیروقربانیوتر څنگ لازمې برياوې هم تر لاسه کړي او پدې برخه کي دډیرو اکتشافاتو شاهدان دي ٠

بشر وکولای شودگرمۍاویخنۍ له مختلفوافتونو اوامراضوسره مبارزه وکړي دخوراک پوښاک،سرپنا او نورحیاتي اړتیاو دلاسته راوړلو لپاره زحمت وگالي ٠خو اساسي پوښتنه داده چې ولې پدې عصر اوزمان کې هم انسانان د ولگې ،بدبختۍ او ناخوالوسره مخ دئ؟ ایا ددې مشکلاتو اساسي عوامل به په څه کي وي ؟ایا لامل به یې داوي چې بشریت ددې نیمگړتیا په له مینځه وړلو کې پاته راغلی اوندی توانېدلی چې د اوږد انساني ژوند په جریان کې دا ناخوالې له مینځه وېسي ؟ او که علت په خپله انسانانو کې دئ ؟

دا هغه پوښتنې دي چې که چیرې په رښتینې اودقیقه توگه وڅېړل شي اوددې مرض اساسي عوامل تشخیص اودحل نسخه ورته پیداشي دابه یوسترگام وي په بشري ټولنه کې دیوعادلانه اوانساني ژونداحیا په لار کې٠ ددې اونوروپوښتنو دځواب لپاره لازمه ده چې لاندې موضوع گانو ته دهیوادوالوپام راوگرځوم٠

لمړی ؛دبشري ټولنې د ژوند د تفاوتنو اصلي عوامل په څه کې دئ ولې یوشمیرزیات وگړي په فقراوبې عدالتیو کې ژوند کوي اویوشمیر نوربیا دهرډول هوسااولازم انساني ژونددمزایا اوامکاناتوڅخه برخه مند دي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمثال په توګه که افریقا،اسیا اوپه مجموع کې مخ په انکشافه یادریمې نړۍ هیوادو ته پام شو د فقر بدبختیواومحرومیتونو کچه یې ډېره جګه اوبرخلاف دیوشمېرهیوادونودژوندسطحه لوړه اودقوي اقتصاد خاوندان ګرځېدلي دي ۰

دوم ؛ کوم هغه مصارفات چي نن سبا د بشر د نابودۍ لپاره پکارول کیږي پدې مانا هغه کارخانې چې د ټوپکو ، ټانکونو، جنګي طیارو او دټولنیزو وژنو سلا ګانودتولیدلپاره جوړې شوي اویا دجوړېدو په حال کې دي چې دبشریت اوځمکي دنابودۍ لپاره پکارول شوي اوپکاریږي که چیرې دغه مصارف د انسانانودخیراو فلاح لپاره ترې استفاده شوې وای او وشي،مکاتب،روغتنونه او نورعام المنفعه تاسیسات جوړشوي وای او یاجوړ شي اوس به په نړۍ کې د انساني تراژدیوته دپای ټکی ایښودل شوی وای دهرانسان لپاره به دیوارام ، مرفعه او انساني ژوند زمینه برابره وای ۰

ایا په یو ټانک به څومر مکاتب اوپه یوې جنګي طیارې به څومره روغتنونه او همدا رنګه په یوې اتومي سرګلولې به څومره عام المنفعه تاسیسات جوړ وای چې په دقیقه توګه به په افریقا اونورو هیوادوکې ماشومان په سوی تغذیه نه وه مصاب اونه به جنګونو د میلونهاو انسانانو ژوند د نابودۍسره مخامخ کړی وای۰

که په دقیقه توګه ددې ناخوالو او پرابلمونو لاملونه وڅېړل شي دې نتجې ته رسیږو چې ددې بې عدالتیو ، ظلم اواستبداد عامل یو انسان دبل انسان ، یوه ټولنه دبلې ټولنې او همدا رنګه یوملک د بل ملک د اتباعو په حقوقو تېری دی اودنورو دبدبختیو عاملین ګرځېدلي دي اود ټوپک اوماشینګنوپه زورېې دنورو ژوند دخطر سره مواجه کړی او د خلکو په وینو یې لاسونه سره او نن د ارګاه او بارګاه خاوندان دي چې ژوندي مثالونه یې زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادوالوپه هیوادکې ددرې لسیزوڅخه زیاد تپل شوي جګړې په جریان کې په سر سترګو ولیدل او اوس هم هره ورځ د نویو تراژیدیوشاهدان دي ·
استعماردنوردهستیودغصب لپاره ددووتکتیکو او روشونو نه استفاده کړې چې هغه د فزیکي ګرمې جګړې اوسړې جګړې طرزونه دي اوپه همدو روشونوېې پردې ملکونه ولجه اودمنطقې دخلکوهستي یې تاراج او وګړي یې خپل غلامان ګرځولي دي ·
دتودې جګړې مثال هغه مستقیم اشغالګره تجاوزونه دي چې دتاریخ په اوږدو کي قوي هیوادونوپه ضعیفه هیوادونوترسره کړي او بل ملک یې د خپلې مستقیمي سلطې لاندې راوستی او د هغوی هستي او دارایي یې لوټ کړې او هغه ملک یې خپله مستعمره ګرځولی ده ·
بل تکتیک یې ساړه یا تبلیغاتي جنګونه دي چې دهغه په وسیله یې د منطقې یا د بل ملک خلک خطا باستلي اوخپلوشومواهدافودعملي کیدو په خاطر یې دخلکو ذهنیتو نو ته د خپل په ګټه تغیرورکړی دی چې په دغسې مواردوکې دانسانانو د پاکواوسپیڅلو دیني ،اجتماعي او انساني احساساتو نه ګټه پورته شوې ده ·
که په مشخصه توګه په افغانستان کي دیوشمیر ګوندو،تنظیونو،پارټیو ،ډلواوټپلوته ځیرشوچې اکثرا د پردوله خواتمویل،حمایه اوسازماندهي کیږي چې د خلکو په خاصه توګه دځوانانو د پاکو وطني ،ملي،منطقو او ژبنیزو احساساتونه د خپل ځان په ګټه کار اخستل شوی دی· که په دقیقه توګه د دغو تنظمونو ډلواو ټپلو دمینه والوسره په تماس کې شو اکثریت یې په دین او هیواد مین خلک دي چې په خواشنی سره د یو شمیر خاینو رهبرانو تر تاثیرلاندې راغلي اوخپله هستي اوژوندیې ددې خاینورهبرانو لپاره په ډېر صداقت اوایمانداري قرباني کړې ده او دوئ یې د مرفعه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستعد ژوندخاوندان گرځولي دي چې ژوندی بیلگه یې چاداسلام مقدس دین په لاره کې قرباني ورکړه ؟ اوڅوک دي چې ددې شهیدانو د وینو په بیه ځانله لوړ شیشه اي قصرونه جوړاوپه خارجي بانکوکې دمیلیونونو ډالرو خاوندان گرځیدلي دي ؟

که ددې لیکنې اصلي مطلب ته راشو تاریخ دا ښودلې اوهرچاته د منلو وړ ده چې په وطن کې هیڅکله یوې ډلې ، یوتنظیم ،گوند یا یو قوم په تنهائي سره د حاکمیت چارې په بریالیتوب سره پر مخ ندي بېولې نولازمه ده چې دوطن په بیا رغونه کې دافغانستان ټول ولسونه اوخلک په گډه برخه واخلي ،زما په اندصرف یووالی او ورورگلوي کولی شي چې دوطن خلک ددې بدبختیوڅخه نجات ورکړي اوبس ، دا چې څنگه دایووالی مینځ ته راځي اوڅوک یې راوستلی شي اوکوم علمي وړاندیز ددې معضلې اساسي نسخه ده ؟دا د وطن دبادردو وطنپالو او خداپرسته علماوو،مشرانو اوټولو سیاست والو دنده ده چې پدې برخه کې گټوري هلې ځلې وکړي ،د افغانستان او د بشریت دخیرلپاره کار وکړي ، داسي طرحې وړاندي کړي چې ټولوته دمنلووړوي،ترڅودافغاناستان هروگړی ته دامیدواری اوهوسا ژوندکولو زمینه برابره کړای شي٠

باید په هیواد کې دبې باوریواو اختلافو نو دمینځه وړلولپاره مشترک عملي او بنیادي گامونه واخستل شي ٠

زماپه اند د افغانستان خلک دمختلفو نظرو ترڅنگ په وطن مین خلک دي دهریو په زړه کې دوطن دابادی مینه شته چې پدې لارکې د هیواد والو ریښتنې مبارزه د قدروړ ده زمونږ خلکود وطن ، ازادی اود خدای په لاره کې خپل ژوند اوهستي هرڅه قربان کړل چې په خواشنی سره باید وویل شي ددې قربانیو څخه نا اهلو اوخرڅ شوو لیډرانو دځان او خپلومافیایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انډیوالانوپه نفعه ګټه پورته کړه دوطن،خاورې ،اسلامیت ترشعارنولاندې یې ځانونه دشیشه یي قصرونواومیلونونوډالروخاوندان وګرځول٠

د وطن با درده سیاستوالو! ! !

په هر تنظیم کې چې یاست په هرلیډرچې مو باوردئ داستاسوشخصي کاردئ که مونږ دخپلي لارې حقانیت بل ته کوواودنوروڅخه غواړوچې د ده په لاردې لاړشي او دهغوی رهبردې ومني دا به عملي ګام نه وي ښه به داوي چې دیوه شعارلاندې د اسلام په خاطردافغانیت په خاطر د انسانیت په خاطرد هغه پاکوشهیدانودسپیڅلووینوپه خاطردهغه کونډو یتیمانوپه خاطرکوم چې دیوې مړی ډوډی لپاره د محنت شپې اوورځې تېروي نوردې بې باوریو ، تعصب ، ډلو او ټپلوته خاتمه ورکړو اودیو افغان ،هموطن اومسلمان ترنامه یوبل ته دوروری لاس ورکړو،صرف همدا دبدبختیودنجات لارده صرف همدا په مختلفو ډلواوتنظیونوتقسیم کړل شوي خلکو یووالی دی چې دوطن دټولواقشاروخلکواوولسونوپه صادقانه همکاری د وطن مشکلات حل او یوبل ته دوروری لاسونه ور کړواودنیاوالو ته وښیوچې افغانان دا استعدادلري اوکولای شي چې په شریکه دا وطن جوړ او خپلو خلکو ته د نجات الا هیه وګرځي٠

داده هغه ریښتنې لارچې کولای شي زمونږهیوادوال دناخوالواو تراژدیو څخه وژغوري اوپه ګران هیواد افغانستان کې دخلکودخیراوفلاح لپاره اسلامي وطني اوانساني ګامونه اوچت کړای شي٠

واعتصمو بحبل الله جمیعا ولا تفرقو٠

ترجمه : د خدای په رسۍ منګولې ولګوی او مه جدا کیږی٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشر یا دخپلې خوښې کارونه

اشریا دخپلې خوښې کارونه په سیموکې دویالوپه پاکولو دویالود سر بندونو په جوړولو،دشولودنهالونوپه کرلو ،د سرکونواولویو لارو په جوړولواو همدارنګه په کلیواوباندوکې دبامونوپه کاګلولو،دکروندې د محصولاتوپه راټولولو،په مړي او ژوندي او ډیرنوروبرخوکې دسیمې داوسیدونکوپه شریکه همغږۍ په ټاکلي وخت اومعلوم پروګرام سرته رسیږي٠

دخپلې خوښې یو ځایي کارونه یااشراکثرا دکلیواو بانډو د اوسیدونکو او یا هم کله ددولتي اورګانونوپه غوښتنه تر سره کیږي٠

په لغمان کې دچاردهي دسیمې لویه ویاله دبي بي حاحب دزیارت په ساحه کې دالیشنګ دسیند څخه سرچینه اخلي اود راه داریاسخي پله څخه ورسته د چاردهي د سیمې د ځمکو په خړاوبولو او په ورځینۍ چاروکې دخلکوپه ګټې اخستلوکې موهم اوحیاتي رول لري ٠

ددې اونورولویو ویالو داوبودعادلانه ویش په موخه هرکال دسیمې د اوسیدونکو له خوا نوی میراو یا د ویالې مسؤل ټاکل کیږي٠

ټاکل شوی میراو دنده لرې چې دویالې ،بندونواوسربندونو د جوړیدو اود هغودفعالیت څخه تل باخبره وي اود اوبو عادلانه ویش په نظرکې وساتي که نه نو دبې خبره اوبې انصافه میراودکارپه نتیجه کې د کلو داوسیدونکو دنفاق اوشخړولامل ګرځي چې داشخړې اوستونزې کله بیا په مرګ،ژوبلې اودسرونوپه ماتیدو هم تمامیږي٠

په لغمان کې دګرمیو په موسم کې دلوړوغرونو واورې ویلې کیږي او په همدې موسم کې کله چې دتودوخې درجه لوړه شي دابودنشتوالي له وجې تپې،دښتې ، اودامانو نه وچ شي ،کله کله بیا په همدې موسم کې د دوامداره بارانونه او ګلۍ اوریدل د تالنده او بریښنا سره یو ځاي په خوړونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودښتوکې د سیلابونو د راوتلو لامل ګرځي چې دا سیلابونه دمالې اوځانې تاوانونو ترڅنګ دفصلونو اوکروندو دخرابیدو لامل هم ګرځي٠

دا خړ سیلابونه دسیندونواصلي مسیر ته تغیر ورکوي، لوې،لوې ونې او کمرونه چپه کوي،کورونه اوڅاروي له ځانه سره په مخه کوي ٠

څنګه چې د اسیلابونه د وچو دښتو او شګلنو خوړونو څخه راوځي په همدې وجې شګې،خاورې اوخاشاک له ځانه سره لیږدوي اوددې لامل ګرځي چې د سیلابونو په مسیرکې پراته لوی ، لوی سربندونه ویجاړ اوپه ویالوکې دخاورواوخړواوبوپه تیریدلوسره ویالې ډکې اوداوبوبهیر کم رنګه کړي،په همدې دلیل کلیوال هرکال دویالو دپاکولو اوسربندونو د بیا رغونې په موخه دخپلې خوښې کارونه یا اشر ترسره کوي٠

کله چې دالیشنګ دسیندد اوبو ذخیره یا دغرودڅوکو واورې د تودوخې د زیاتیدوله وجې اوبه شي ،دالیشنګ د سیند اوبه چې دچاردهي دسیمې ځمکې خړوبوي هم لږې شي چې وروسته بیاپدې سیندکې دیوې ویالې په اندازه اوبه هم نه وي ،په همدې دلیل ددې سیمې اوسیدونکي دخپل داړتیا وړاوبه دالینګار دسیند څخه چې دکال په هرموسم کې یې د اوبو پریماني ده راګرځوي ، هغه داسې چې دالینګار دسیند څخه یوه ویاله د همدې درې په استقامت پرتوغونډیواوتېود پاسه چې پخوا رانښکل شوې اودچاردهي دسیمې په پیل کی دالیشنګ سیند سره وصله شوې ده ، دا ویاله هرکال پاکولو ته او ویجاړې برخې اوسربندونه یې بیا رغونې ته اړتیا لري،په همدې موخه دچاردهي دکلواوباندواوسیدونکي د اشرونو یا دخپلې خوښې کارونو په سرته رسولوسره دخپلوځمکواودسیمې دابو د کموالي ستونزه حلوي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیع ماما یا دکلی نائي:

زمونږدکلی نائي محمد شفیع نومیده ،هغه به د کلي د مشرانو اوهلکانو د سر ویښتان اصلاح کول٠

دکلي هلکانودلنډوویښتانوسره دومره لیوالتیا نلرله خومشران دهلکانو د سردلویو ویښتانو طرفدار نه وه ،هلکان یې مجبورل چې دسرویښتان لنډ کړي خوسره لدې نائي به دهلکانو د سر ویښتان برابر او ښایسته جوړول ، هغه به نه هلکان او نه هم مشران خفه کول٠

شفیع مامابه دکلیوداوسیدونکواوهلکانوخبرپه میاشت کې یوځل اخیسته او د سر ویښتان به یې ورته اصلاح کول چې په اوجوره کې به یې د فصلونو د لوګډ په موسم کې په کروندو ګرځیده اوخپله برخه د لو شوي فصلونو صدرۍ یاګیډۍ ترلاسه کوله او وروسته بیا د درمند دتللو په وخت کې هم نائي ته برخه بیلیدله٠

شفیع ماما یواځې زمونږ دکلي داوسیدونکونائي نه وه بلکه د چاردهي د سیمې دنورو کلیواوباندو اوسیدونکـونائي هم وه چې دفصلونودلوګډ په موسم کې به دډیروغلو ، دانو څخه برخه مندوه ،هغه به تل په کلو اوباندوګرځیده اوپه سیمه کې به دټولوپیښوڅخه باخبره وه نوکله چې به په سیمه کې کومه دخوښي،مړي یا ژوندی خبره وه هغه دنده درلوده چې د کلیواو باندو اوسیدونکي پرې خبرکړي، همدارنګه په ښادیو کې هم د نائي رول ضروري وه ،ن ائي به د واده بلنلیکونه په کلو او باندو ویشل او ښادي ته رابلل شوو کورنی دوستان او عقارب به یې پرې خبرول ٠

همدارنګه نائي به په ودونوکې درابلل شوومیلمنولپاره خواړه برابرول چې په پخلي کې یې هم خاص مهارت درلود،په خاصه توګه درنګارنګ پلونو ، قورمو او مزه دارې لغمانۍ شولې په پخولو کې یې ښه شهرت درلود٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفيع ماما ډيرمتواضع ،خدمتګاره اوخواری کښه نائي وه چې په غم او ښادۍ کې به زمونږ د کلو ، بانډو او د سيمې د اوسيدونکو سره پوره مرستندوی دکاراومنډو رامنډو سړی وه ٠

د روژې مبارکه مياشت:

دکلې اوسيدونکو به کله چې مازيګردکاراوکروندوڅخه کورته راستانه شول دمازيګرلمانځه وروسته به يې دروژه ماتې لپاره تياري نيوله هغه داسې چې د کلي سپين ګيري،ځوانان او هلکان ټول دروژه ماتې لپاره د کلي جومات ته راتلل،هغو به د روژه ماتی برسيره اضافه خيرات يا نذر هم له ځانه سره راوړل ٠

د جومات ومخې ته د ماښام د لمانځه داذان څخه څو شيبې دمخه د کلي ماشومان راټوليدل،کله چې به ملاصاحب دماښام د لمانځه اذان شروع کړ الله اکبردناري سره سم به ماشومان دکلي په کوڅوکې دځپلو کورنو په لور په منډو شول او په لوړاواز به يې ويل : روژه ماته کړی دروژه ماتې اذان وشو٠چې په همدې توګه به ماشومانو کورنيو روژه دارانو ته خبر ورکاوه ترڅوهغوي پهاطمينان سره خپله روژه ماته کړی ٠

د کلي اوسيدونکــي د ماسختن د تراويح لمونځونو ته هرو مرو راتلل د تراويح لمونځ زمونږ له پاره ډير په زړه پورې وه ، هلکان به حتمي لمانځه ته راتلل خو تعامل دا وه چې هلکان به د لمانځه په وخت کې د جمعې په ورستي صف کې دريدل٠

هلکان به روژه نيولوته هوسيدل ، دجومات ملا او دکلي سپين ګيروبه تشويقول اوويل به يې:په دې عمرکې روژه نيول ډيرثواب لري او خدای پاک يې تاسوته په دونيا او اخرت کې اجر درکوي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږ ژبی سندرغاړی مرحوم ماجتي

ماجتي چې تل به یې پاکې جامې په تن وې او د پالاوۍ لنګۍ شمله به یې نیغه دروله دموسیقي دډیرالاتولکه هارمونیه،اکاردیون،ماندولین،ګیتار، شپیلۍ اونورسره پوره اشنایي او مهارت درلود، تل به د دغو موسیقي الاتو څخه یو ورسره لیدل کیده٠

ماجتي همیشه د خوښیو په محفلونوکې خوږې سندرې کولې چې ډیری سندرې یې دمینې اومحبت سندرې وې اوپه ډېر سوزاوګداز به یې خپلو مینه والوته په هنري محافلو کې اورولې ٠

له سندروڅخه یې داسې معلومیده چې هغه به چیرته زړه بایللی وي او دچاپه پټه مینه کې سوزیږي اوهمدې مینې دی شاعري ته هڅولی دی چې په حقیقت کې همداسې هم وه٠هغه به د خپلې پټې مینې اظهار په سندرو کې داسې کوه :

مین چې شومه په ګل ببو
ستي یې کړمه په سرو لمبو

په رښتیا سره د ګل ببومینې ماجتي ډیر زوروه ، دهغه دا سندره ډیره مشهوره شوه،چې ورسته بیاپه کابل رادیوکې چې هغه وخت په هیواد کې یواځینۍ رادیو وه ثبت اوکمپوز شوې وه اوتل به ددې رادیوله لارې اوریدل کیدله٠

ماجتي ورسته ددې کړاونوپه نتیجه کې په ناعلاجه رنځ اخته شوچې دانا علاجه مریضي دهغه وخت دنري رنځ مریضې وه چې دې رنځ هغه دمرګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونابودۍ لوري ته بیوه داسې رنځ چې معالجې ته یې هسې چې لازمه وه امکان نه وه برابر ۰ ماجتې هم د خپل راتلونکي په هکله ښه پوهیده،هغه په یوه بله سندره کې چې شعر او کمپوزیې خپل وه داسې ویل:

افسوس افسوس زماپه حال چې مې ارمان پاته شو
لکه دګل پـه شان نازک مـخ دجـانان پـاته شو
د ځنـــکدن اخرســـلګۍ دي ترماراشـــه اشـــنا
دا دواړه سـترګې مـې نیـولي سـتا دیـدن لپـاره
درقیـبانوپـــه لمســـون شـــولې لـــه ماکنـــاره
پـه اخـرت کـې زمـالاس سـتاپه ګریبـان پاتـه شـو
لکـه دګـل پـه شـان نـازک مـخ دجانـان پاتـه شـو
زنـــې مـــې وتـــړه پـــه لاس دازمـــادی وصـــیت
رابـــاندې وایـــه خـــوکرتـــه کلـــمه دشـــهادت
روح مـې داسـتاپه انتظـاردی رانـه غـواړې رخصـت
زماپــه زړه کــې دا داغونــه د هجــران پاتــه شــو
لکـه دګـل پـه شـان نـازک مـخ دجانـان پاتـه شـو
دجنـازی کـښ تـه مـې چیغـه کـړه چـې لاړی اشـنا
سـبا دوخـــته پـــه مزارکـــې راتـــه وکـــړه دوعـا
زماپــه شــناختې بانــدې وکـــړه د زړګـــې تسـلا
زمادقـــبرخـــاورې تاتـــه یـــو نشـــان پاتـــه شـــو
لکـه د ګـل پـه شـان نـازک مـخ دجانـان پاتـه شـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

داســـتا د ســـترګوپه ګـــولۍ زړګـــی زمـــا شـــوقلم
ترسترګواوښــکې تويومــه ســات پــه ســات دم پــه دم
کـــه راتـــه راکـــړې دوايـــــي دســـــرولبانوملهم
د مــاجتي ځينــې اخــر دغــه جــهــان پاتــه شــو
لکــه دګــل پــه شــان نــازک مــخ دجانــان پاتــه شــو

دا سندره زمونږ په کليو اوباندوکې ډيره مشهوره شوې وه او ورسته ماجتي د اسندره هم دکابل راديوپه ستديو ګانوکې ثبته کړه چې تل به ددې راديو له لارې اوريدل کيده٠

ماجتي دنری رنځ په نتيجه کې په ځوانه ځواني ورو ورو خپله روغتيا او صحي حالت له لاسه ورکاوه د هغه څخه په يوهنري محفل کې چا پوښتنه وکړه چې استاده صحت مو څنګه دی ؟ هغه په ځواب کې ورته وويل چې صحي حالت مې دومره داطمينان وړنه دی خو بيا هم کوښښ کوم ستاسو دخوښۍ په هيله څو سندرې تاسوته واوروم او د خپل دزړه خواله پدې سندرو کې له تاسو سره شريک کړم٠

په رښتيا سره ماجتي خوږ او دمينې ډک اوازدرلودچې له بده مرغه د ژوندکړاونواوروغتيايې حالت هغه ته نوردا فرصت ورنه کړه چې دهنر په برخه کې څو نورګامونه اوچت کړي اودخپلې مينــې اوارمانوغوټۍ يې وغوړيږي ٠

ماجتي د نري رنځ په نتيجه کې ومړ، ډير مينه وال يې جنازې ته راغلي وه، د هغه جنازه يې د چهاردهي دشاه ګذربابا دتپو ترځنګ خاوروتـه وسپارله،نوکله چې خلک دجنازه څخه راوګرځيدل،کلي ته درسيدوسره سم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه داسندره چې:

افسوس افسوس زماپه حال چې مې ارمان پاته شو
لکه دګل په ښان نازک مخ د جـــانان پـــاته شو

په هماغه شیبه دکابل رادیو له لارې خپره شوه، خلکو دلرې ښخه ددې سندرې په اوریدلونورهم غمجن شول او دحسرت اوتا ثر اوښکې یې تر سترګو تویې شوې، اومرحوم ماجتي یې دخپلوهیلواو ارمانونو سره یو ځای خاوروته سپارلی وه،خدای دې وبښی اوروح دې ښاد اوآرام وي٠

یو ځوان ،هنري او ارثي استعداد

وه بیغوره یاره،رنګ ته مې ګوره
اوس مې وکړه دیدنونه

دنن ښخه څلورلسیزې دمخه لاڅه وړاندې کله چې زه اوزمونږدعمر هلکان په مینځنی ښوونځی کې تعلیم کاوه اودلغمان ولایت په کلواو باندوکې مودخپل عمردنوې ځوانی خوږې شپې او ورځې تیرولې،په هغه زمان کې دولتي میدیا دومره پراخ فعالیت نه درلود ، داسې باور کیده،مسایل یا حوادث څنګه چې اوس په چټکی سره دخلکوغوږونو اواذهانو ته رسیږي،هغه وخت هم د هیوادپه ګوټ،ګوټ کې به ډیرې پیښې مینځ ته راتللې خودومره په ځغرده دخلکوترغوږونه رسیدې٠

په هغه وختونو کې دافغانستان په لویو ولایاتو کې لکه قندهار ، مزار شریف ، ننګرهاراویوشمیر نورو ښارونو کې دګوتوپه شمیر ورځپاڼې ، مجلې اوجراید دچاپه راوتلې چې اکثراځایي د دولتي ادارو کارکونکو ترې ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخيستله ،عوامو ته بيا دومره په موقعې اطلاعات نه رسيده او د رسنيو څخه يې په موقع ګټه نشوه اخستلی ، خودا کار بيا په مرکزکې نسبي ښه وه،پدې ماناچې دوطـن دمشهورو ورځپانو،جرايدو او مجلوتر څنګ يوه راډيو هم فعاله وه چې دکابل راډيو تر نامه يې خپرونې کولې اودا راديودهيوادپه ګوټ، ګوټ کې داوريدلو وړوه اواکثره هيوادوالوبه ددې راډيونشرات تعقيبول٠

د کابل راډيودماهيت له نقطه نظره ښه وه، ښکلي پرګرامونه يې درلودل ، په هغه وخت کې دخبرنوترڅنګ ښکلې سندرې ډرامې او نور تفريحي پرګرامونه يې خپرول چې دهيوادوالو د پام وړګرځيدلي وه چې زما دغه ليکنه هم دهغه وخت دکابل راډيو څخه ديوې ښکلې سـندرې خاطره ده چې ګرانولوستونکو سره يې شريکوم ٠

ددوبي دګرميوپه موسم کې مودکلي نه بهر د نيکه په بڼ کې خپلو نږدې دطبعې هلکانوته د ميلمستيا تياري نيوله، دنيکه دباغچې صوفه موپه ګلمونواوتوشکوفرش کړه اودفرش شوي ځای نه لږڅه وړاندې دپخلي لپاره مو نغرى جوړ او د سون لرګي مو ورته برابراودکلي دهمزولوپه ګډون مودپخلي داړتيا وړمواد اولوازم ورته برابر کړل ٠

څه شيبه لانه وه تيره شوې چې ميلمانه راغلل، هلکانوچاپه پخلي چا په خبرواترواوڅوک په نوروسرګرميواخته شول ٠ما هم چې دسطرنج د لوبې سره ليوالتيا لرله دخپل يو دوست سره دسـطرنج په لوبې بوخت شوم ٠

څوشيبې وروسته ډوډۍ تياره شوه ،ما دخپل دوست نه هيله وکړه چې اوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

به سطرنج هم داسې هلته لرې کیږدو او د ملګرو سره به د ډوډۍ په تیارولو کې مرسته وکړو ۰

ملګري مې زما وړاندیز و مانه ، سطرنج مو هلته لرې پـه یو مناسب ځای کې کېښود او دواړو د دسترخوان په سمبالولو پیل وکړ ،ریښتیا چې هلکانو خوندوره ډوډۍ پخه کړې وه ۰

ډوډۍ مو یو ځای د میلمنو سره نوشجان کړه اود دسترخوان تر ټولیدو ورسته مااو ملګري موخپله پاتې دسطرنج لوبې ته ادامه ورکړه ۰مونږ پوره دځوتختود سطـرنج لوبووروسته لږه دماغي ستړیا احساس کړه ۰مامې ملګر ته وویل :راځه سطرنج به بس کړواوددوستانوسره به ګپ ،شپ ولګوو ۰

ملګري مې هم ومنله،سطرنج موټول کړچې ګوروهلکانود تورو او شنو هیل داره چایو پطنوسونه دمساله دارې ګوړې ، کشمش او نخودو سره د میلمنومخې ته کېښودل ۰

ماهم خپله وړه راډیوروښانه کړه اودرادیو ستنه مې دکابل راډیوپه پري کانسیوبرابره کړه چې په لمړي ځل مودښاغلي مزاري نجرابي په ښکلې اوماشومانه غږ کې دا سندره واوریدله:

وه شالونګینه یاره

چاته مه وایه حالونه یاره

ما د قیامت تمه لرله یار ه

تا رانه واخستل بدې دنیالاسونه یاره

وه شالونګینه یاره۰۰۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سندره د ښاغلي مزاري نجرابي په ښکلي او خواږه اواز کې داسې ښکلی کمپوزشوی وه چې تمام میلمانه اوهلکان ورته غوږ غوږ شول اوپوره خوند موتري واخیست چې ددې سندرې خونداوخاطره تراوسه هم زمونږ دعمرهلکانو اوهیواد والو په ذهنونو کې پاتې ده ۰

داسندره دومره مشهوره شوې وه چې هره ورځ به د راديو افغانستان د فرمايشي سندروپه پروگرام کې نشرته رسيدله او خورا ډير اوريدونکي يې درلودل ۰

وختونه تيرشول زمونږدوطن دکورني اوبهرني دښمنانودناجايزه مداخلو په نتيجه کې زمونږهيواد دبدبختوسره مخ اوډيروقربانيوترڅنگ زمونږ ډيرشميرهيوادوال اجباري مهاجرتوته اړشول او اوس په نړۍ کې داسې ملک نشته چې هلته افغانان نه وي مهاجرشوي چې دا دمهاجرت څپېړو زما مخ هم راشين کړی دي او دخپل د ځوانۍ کلونه او وختونه مې لکه دنوروهيوادوالوپه څيرهره شيبه سترگوته درېږي ۰

رابه شو اصل مطلب ته:

د ورځو له يوي ورځې څخه مې خپلې ليکنې اوڅه شعرونه په کمپيوتر کې تنظيم کړل ۰ لږ ستړی شوم ،کمپوترمې بندکړ اودتلويزون يا دميلمنو خونې ته راغلم زمونږتلويزون دستليت نه په استفادې سره اکثرا افغاني کانالونه نيسي ، همداچې تلويزون مې روښانه کړ ، دنوي ځوان سندر غاړي غږ مې ترغوږشو،چې دومره خوږ او ښکلی کليپ شوی وه چې نه پوهيږم ولې مې هغه دنيکه دباغچې دميلمستيا خاطره راپه زړه شوه اودښاغلي مزاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجرابي دسندرې مينه مې پرې ماتوله٠سندره ما ددې ځايه واوريده:

سبا به هغه ستر گې ژاړي

په کومو سترگوچې نن کيږي ديدنونه

وه بيغوره ياره ، رنگ ته مې گوره

اوس مې وکړه ديــدنونه

چې مې بيغوره يار خبريږي

په مابه جوړ وي تورو خاورو انبارونه

وه بيغوره ٠٠٠٠

سندره مې ترپايه واوريده اوددې ځوان او خوږ ژبي هنرمند د پـيژندلو په لټه کې شوم چې ورسته له ډېروپوښتنو اومعلومات څخه دا پته راته ولگيده چې داځوان سندر غاړی ميرويس نجرابي نوميږي او د مرحوم خوږ ژبي سندر غاړي مزاري نجرابي ځوی دی چې د ښوونځی د درس اوتعليم ترڅنگ دپلار دسبک ،غږ او هنر وارث او پيروهم دي٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمانۍ اوګره اود هغې ډولونه

د الحاج نجم الدين سعيدي ليکنه:

لغمانۍ اوګرې ،د پخولو ترتيب اود هغه دډولونو په اړه ښاغلي نجم الدين سعيدي په زړه پورې مطالب راټول کړي چې دسعيدي صيب ليکنې ته بې له تصرفه په دې برخه کې ځای ورکړ شوی دی ، هيله ده چې ددرنولوستونکو د پاملرنې وړ وګرځي٠

دپخولو ترتيب :

اوګره او د هغه دپخولو ترتيب ډيرساده او اسان دی هغه داسې چې غنمې وريجې دګرمو اوبو سره پاکې پريمنځي کله چې وريجې بريمنځل شوې په ايشيدلو اوبو کې يې ترهغه ويشوي چې نرمې شي چې دغه نرمې شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټې وريجې داوګرې په نامه يادوي چې په لاندې مختلفو ډولونو ترې ګټه اخيستل کيږي ٠

لمړی- اوګره دکرتو سره :

کله چې اوګره پخه شي هغه په نا شکن ياعادي غوري کې راباسي اود غوري په مينځ کې ښکلی څرخنی ورته جوړوي اوپدې څرخني کې سولول شوي کرت چې مخکې يې په کرتمال کې

سولولي وي ځايو ي او بيا زيړ غوړي ، واز ده ياعادي غوړي په ارکاره کې ښه سره کوي او په څرخني کې دسولول شوو کروتوله پاسه اچوي ،ورسته بيا په غوري کې د اوګرې له پاسه سابه، شلغم ،پخه شوې وچه غوښه دلوبيا سره په ښکلي نظم ځا يوي او د دسترخوان په سر يې ګدي چې دتعامل سره سم هرغوري د دوو څخه تردرې کسانو لپاره او که دکورنيو اويا دميلمنو شمير ډير وي په همغه اندازه د غوريو شمير هم ورزياتوي ٠

کله کله په اخر کې د اوګرې څرخنی ورانوي او کرت او اوګره ګډوی چې هغه ګډه شوې کرت او اوګره بياځانله خونداوطعم لري ٠

دوم- اوګره دکنډ يا دغوا د عادي شيدو سره :

کنډ :هغه شيــدې دي چــې غوا يې نوی خوسکی زيږو لی وي، پدې ډول اوګره کې په څرخني کې کنډ يا شيدې ځايوي اوکله کله سره شوي غـوړي هم دپاسه پرې اچوي ٠

دريم -اوګره د مستو يا شړمبو سر :

داهم دهمغې اوګرې يوه بله نمونه ده چې په څرخني کې يې مستې ځايو ي٠

دشړومبو سره اوګره په شړومبه کې ګډوي او د نوش پياز يا عادي پياز سره ترې استفاده کوي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شړومبې اواوګره د لغمان په چارباغ کې ډيررواج لر ي ، ددې سيمې خلک د شپې له خوا اوګره پخوي او د شړومبو سره يې ښه ګډوي ورسته د دې ګډې شوې اوګرې سر ور پټوي او د بيالې ترغاړې يې داوبوپه سرګدي اودسهارله خوا ټــوله کورنۍ په دسترخوان سر راټوليږي اويوځاى ترې استفاده کوي ٠

څلورم - اوګره د لاونډ سره :

لاونډ يا (کړو)يو مخصوص تعم دی چې دشړومبو څخه يې جوړوي هغه داسې چې د مستو شړمبه په يوظرف کې اچوي او يواندازه اوړه ورسره ګډوي ترڅو اوړه په شړومبه کې ښه حل شي او په نغري يې ګدي ترڅو ښه وايشول شي پس له هغه په ارکاره کې څه ميده شوي پيازپه غوړيوکې سره کوي اوپه ايشل شوي شړمبه کې چې اوړه په کې حل شوې ورزياتوي او د ځمځۍ سره يې نور هم خلتوي چې پــس له يومعين حرارت څخه خوندورلاونډيا (کړو)ترې جوړيږي چې دا لاونډ داوګرې په څرخنې کې ځايوي اوکله کله دسـره شوي غوړي هم د پاسه پرې اچوي او په خوند او مزې سره ترې استفاده کوي ٠

پنځم -شوله :

شوله دغټو وريجوڅخه جوړيـــږي ، هغه داسې چې اول په غوړيو کې څه پياز سره کوي او ورسته څه اوبه يا د پخې شوې غوښې ښوروا پکې ور زياتوي کله چې داښوروا وخوټيدله پريمځل شوې غټې وريجې پکې اچوي چی پس له معين حرارت څخه ورته دم ورکوي او پس له هغه وازده په ارکــارۍ کـې سره کوي او دشولې د پاسه يی اضافه کوي چی خوندوره شوله تری جوړيږي ٠

د اوګرې يو بل قسم سبوناکه ده چې په شوله کې سابه ورګډوي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبوناکې په نامه خوندوره شوله ترى جوړيږي چې د هغه دپاسه هم د وازدې يا غوړيو جغ باسي ٠

د اوگرې نوراقسام زموږ د گران هيو ادو په نـور ولاياتو کې هم مروج دى لکه د پکتيا اوخوست په مناتقو کې چې د ډنډکي په نامه يې يادوي اوپخول يې د لغمانۍ اوگرې سره فرق لـري ٠ همدارنگه دکابل په شمال کې لکه گلدره، شکردره او غوربندکې چې دشولې غوربندي په نامه ياديږي په هغه کې کوفته،لوبيا او ترخه مرچ ور گډوي٠

بايدوويل شي دغټو وريجورواج دشرقي هندوچين څخه افغانستان ته انتقال شوی چې دپخولو ترتيب يې د نورو هيوادوسره توپير لري ٠

په لغمان کې داوگرې يا غټووريجو د استفادې ترڅنگ دمينو وريجو څخه چې د سرده دريدونۍ او يا گرمه وريجوپه نامه يې يادوي هم استفاده کيږي او دلغمان په مختلفوسيمو کې لکه د اليـشنگ او الينگار په درو کې ، د چاردهي ، حيدر خاني ، ماشه خيل مندروړ ، قرغيو او ډيرونورو ځايوکې کرل کيږي ٠

لغمانۍ وريجې زموږ په وطن کې خاص شهرت لري اودهغه څـخه خوندور پلو ، دمپخت ، شکربټه او قابلي پلو پخـوي چې زموږ د هيوادوالو دسترخوان ته ځانگړې خوند او رنگ ورکوي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سولې اوتفاهم دلارې مبارز

مولانا محمدسعید سعید افغاني لنډه پيژندنه،ليکنې اواثار:

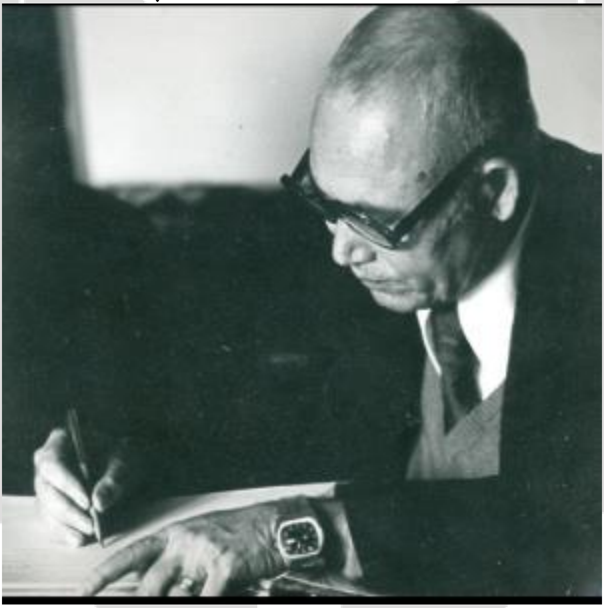

علامه دوکتورمحمدسعید«سعید افغاني»زمونږدهیوادمشهورعالم،لیکوال ،مولف،استاد اواجتماعي شخصیت وچې تل يې دسولې،ترقي ، ورورې ، برابري او تفاهم لپاره مبارزه کوله، ددې نومیالی پوه دروند نوم هم په وطن کښې اوهم دنړی په نوروهیوادونو کښې خپوراو مشهور دی۰

محمد سعید په کال ۱۳۰۰هجری شمسی (۱۹۲۲میلادی) کی دلغمان ولایت دخیرآباد په کلي کې ژوند ته سترګې پرانیستې ،هغه دخپل دپلار مولانا غازي عبدالمجيد « رحمهّ الله علیه » چه د خپل وخت له مشهور مجاهدو ،مدرسانو اوهم د لغمان ولایت د تیګرو د ښار د جامع جومات خطیب او دقادري طریقې دمشهوروماذونانوڅخه و،اوهم دنورو مخورو روحانیونو څخه ،خپلې لومړنۍ زده کړې وکړې او هملته ښایسته ښه ملا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو۰

وروسته بیا محمد سعید دکابل دعربي دارالعلوم ته شامـل شو،کله چې په ۱۳۲۵هجری شمسي کال دغـې مدرسې نه فارغـیده اوپه سریې د مولوي توب پکړۍ وتړله شوه،دخارق العاده استعدادپه اساس سمدستي همدلته د استاد په حیـث (کادر علمي) مقـررشو ، او بـیا د ننګرهار دنجم المدارس دمدیرپه حیث وټاکل شو .

یوڅه موده دپوهنې او روزنې د وزارت د مسلکي تدریساتو غـړی شو او بیا بیرته د نجم المدارس مدیراو وروسته د حبیبیې لیسې ته ددیني علومو ښوونکی په حیث را بدل شو۰

سعید افغاني په ۱۳۴۲هجری شمسی کال مصـرته ولاړ اوتـر ۱۳۴۷ هجری شمسي کاله پورې په « جامة الازهر » کښې دفلسفي اوالهیاتو په زده کړه بوخت و،اوڅه موده په قـاهره کې دپښتو رادیو یې خپرونو نطاق اوآمر هم و۰

سعید افغاني همدلته یې دهیوادتاریخ نړیوالواوعربي نړۍ ته پراخه ور معرفي کړاوخپله یې هم دعربي نړۍ له هغوآثاروڅخه چې د افغانستان اوافغاني شخصیتونو په هکله لیکل شوی ووخپلې تاریخي څیړنې مخته بوتلې،ده په(پښتودری او عربي)ژبوآثارولیکل اوپه هغو دوو مشهورو آثاروسره چې دسیدجمال الدین افغـان اوخواجه عبدالله انصـارپه هکله یې په عربي ژبه ولیکل دغـودووځانګړو افغاني شخصیتونوته چې یو یې د سیاست او فلسفې د ډګـر وتلی شخصیت واو بل یې په تصـوف کې ځانکړی مقام درلود تلپاتې والی وبا ښه . او په خاص ډول هغه د اسلام دیـن چه د « عشق ،محبت ، عاطفې ، صلح اوسلم » پر بنیاد ؛ اسماني دین دی ،بشریت ته ورمعرفي کـړ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید افغاني دخدایي استعداد په اساس په څلورنیمو کالو کې د الازهر پوهنتون څخه « لیسانس ،ماستري او دوکتورا» واخسته او وطن ته راستون شو ، نو لومړی د عالي دارالمعلمین د استاد په توګه دنده تر سره کړه او بیا ورسته د کابل پولي تخنیک ته ولاړ٠

د هغه ملي ، ټولنیز ،عدالت خوښونکی شخصیت هغه وخت ښه و ځلید چې دې دکابل پوهنتون او کابل پولي تخنیک ته عمدتآ د تاریخ د استادپه توګه راغی ،او د وخت دمحصلانو اواستادانو د دموکراتیکو مبارزوله لړی سره دخپل دیني اومذهبي مقام له ساتلوسره سم یوځای شو اوهمدلته دکابل پوهنتون داستادانو له خوا دهغه وخت داستادانود اتحادیې غړی او بیا دعالي شورا د مرستیال په توګه انتخاب شو٠

استادسعید افغاني دکابل پوهنتون،کابل پولی تخنیک اوعالي دارالمعلمین داستادی په وخت کې د ځوانو محصلانو او استادانو له ځانګړی احترام څخه برخمن، او هغوئ ته به یې د ژوند او مبارزی په هکله د ارزښت وړمشورې ورکولې،دده ټو لنیزشخصیت دومره اوچت وچې آن دښمنان یې هم د ده په وړاندی سر ټیټولو ته مجبور و٠

واقعیت دا دی چې د روحانیت په مقام کې داسې اشخاص لکه دعلامه سعید افغاني ، په څیر مونږ ډیرکم پیژنوځکه دی هم عالم وهم روحاني ،هم ملا واوهم خطیب،هم سیاست مدارو اوهم پخپله لیاره کې ریښتنی ، هم په فلسفه کې وارد واوهم په الهیاتوکې ، ده هم په دیني علوم کې لاس درلوده اوهم په اجتماعي علومو کې، دی هم محقق وو او هم ژورنالیست ،لنډه داچې دی خپل رول یې د یو واقعي افغان او واقعي مسلمان په حیث په نړیواله سطح کې ولو با وه ، اوهم پیشقدم وو٠

علامه سعیدافغاني له بشري ټولنې سره له هرډول توپیراوتبعیض پرته مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلـوده او د نړۍ والې سولې يو پيژنـدل شـوی مبـارز و ، ده نه يـوازې په زياتو نړيوالوهغوسيمينارونـو کې بـرخه واخيسته چی سولې ته وقف شوی واوپدې مبارزې کې يې دابوعلي ابن سينازرمې کاليزې جـايزه ترلاسه کـړه بلکې ده د«هستوي جنگ » ترنامه لاندې يوداسې ژوندی اوعلمي تحقيقاتي اثر وليکه اوچاپ شو ، چې نن يی د سولی په برخه کې دليکل شوي آثارله ډيرې غـوره نمونې څخه گڼلی شـو، دغه اثر اوس په ملي او نړيواله سطحه يو تحقيقاتي منل شوی اثر گڼل شويدی٠

سعيدافغاني آن درواني پيرۍ څلورمې لسيزېږ په پيل کې ځانگړې هڅې وکړې چې په هيواد کې د ملي يووالـي لپاره د يو پراخه ملي جبهې ضرورت خلکو ته په گوته کړل او هغه ديو داسې ټـولنيز پرمختگ او ټـولنيزبدلون سره چې دبيعدالتيوکمپله ټوله کړي مينه درلوده ،په همدې وجه وچې په کال « ١٣٥هجری شمسي» کښې د قضاعالي شـوراغړی اوورپسی دتميزدعالي محکمي ريس (قاضي القضات) شــو،وروسته داسلامي شئونو وزارت په راس کې ټاکل شـو،او بيادوخت دملي جبهې مرستيال اوهـم دعلما او روحانيون عمومي مشر شــو٠

دعـلامه سعيدافغاني ليکل شوي آثاراو تاليفات :

ـ شيخ الاسلام عبدالله الانصاری الهروی، په عربی ژبه ،د چاپ کال ١٩٦٧٠

ـ نابغة الشرق سيد جمال الدين الافغانی ، په عربی ژبه د چاپ کال ١٩٦٧٠

ـ د شرق نابغه سيدجمال الدين افغاني ،په پښتو ژبه، چاپ ١٣٥٥ .

ـ افغانستان ، تاريخآ و حضارتآ و کفاحآ ،په عربی ژبه ، ناچاپ .

ـ العقيده الاسلاميه وآرا المعتزله والاشاعره والماتريديه واختلافاتهم ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ الاشارات و التبهات ابن سینا، په پښتو ژبه ، دچاپ کال ۱۳۵۹ .
ـ تفسیر، دیو لسم ټولگی لپاره په پښتوژبه٠
ـ تفسیر ، د یو لسم ټولگی لپاره په دری ژبه .
ـ عقاید ، درسی کتاب ٠
ـ منطق ـ درسی کتاب .
ـ اساسات اسلام به نگاه علم و فلسفه ـ د دارالمعلمین ۱۳صنف لپاره.
ـ اساسات اسلام از نگاه علم و فلسفه، د دارالمعلمین ۱۴ صنف لپاره.
ـ کلتوراسلام از نگاه علم و فلسفه،په دری ژبه، د ۱۳۴۹ کال چاپ .
ـ مختصر تاریخ افغانستان و دول متمدن اسلام . پولیتخنیک کابل .
ـ محمد« ص» رهبربزرگ اسلام، د ۱۳٦۳ کال ـ چاپ ٠
ـ پلاروطنه ملی جبهه او یا دلته دتولنیزوستونزو د حل لار، د۱۳٦۲ کال چاپ .
ـ خطرجنگ هستوی ،په دری ژبه، د ۱۳٦۳ هجری شمسی کال چاپ .
ـ انـدرزونه ـ په پښتو ژبه ، ناچاپ٠
ـ آداب قاضی ، په دری ژبه .
ـ والصلح خیر، صلح و آرامش از دیدگاه اسلام ، د ۱۳٦۲ کال چاپ .
ـ زندگی مسلمانان ، په دری ژبه دکال ۱۳٦۳ چاپ .
ـ انـدرزونه ـ په دری ژبه ،ناچاپ٠
- در باره ادیان و دین اسلام ، په دری ژبه نا چاپ٠
- اخلاق و فلسفه،په دری ژبه نا چاپ٠
ـ د نجات او کامیابي لپاره علم او فلسفي له نگاه، د ۱۳۷۰ کال چاپ .
ـ امراض روحی و معالجه آن ناچاپ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ الاخلاق و التصوف ـ په عربی ژبه ، ناچاپ٠
ـ سفر، د ۱۹۸۲ میلادی کال چاپ٠
ـ خلاصه اندرزها و نصایح سودمند برای ستاژیران قضا ، چاپ٠
ـ ارکان ، شرایط و احکام نکاح ـ ناچاپ .
ـ طبیب بگو مرضم چه و چاره چیست ؟ ، ناچاپ .
ـ مبادی اسلام ، د ۱۳٦۹ کال ـ چاپ .
ـ حاکمیت انقلابی ، نا چاپ .
ـ تعبیر ـ په پښتو ژبه ـ ناچاپ .
ـ د باختر اطلاعاتی اژانس مطبوعاتی مصاحبه ـ د ۱۳۴۷ کال .
ـ انقلابی افکار ، هځی او هیلی ـ ناچاپ .
ـ زما ژوند ناچاپ٠

سعید افغانی ددوه زرونه زیات مذهبی ،فلسفی ،تصوفی ،اجتماعي و ادبی مقالی لیکلی چه په خاص ډول دی « انیس ، هیـواد، پامیر ، کاروان ، ننگرهار ، پیام حق و قضا » په روز نامو او مجلو کی خپری شوی دی٠
عـلامه سعید افغانی د ۱۳٦۴ د حوت په او ومه « د ۱۹۸۵د فبروری ۲۵مه» دافغانستان د طـبی علومواکادمی په روغتون کښی ؛مهـربان، خواخوږی اوتپاند زړه و دریـد او په سبایی په کابل کښی ، دجابرانصار« علیه الرحمة » دمـزارتر څنگ ، دشهدای صالحیـن په هـدیره کښی په درناوی خاورو ته و سپارل شـو٠

انالله وانا الیه راجعون
روح دې ښاد وي
امین یارب العالمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لغمان کې اوسیدونکي قامونه او پرګنې

دکتور محمد سعید«سعید افغاني » په خپل کتاب کې چې (زما ژوند) په نامه یادیږي او په کال (١٣٦٥) هجري کې خپور شوی په لغمان کې اوسیدونکي قامونه او پرګنې په لاندې ډول شرحه او معرفي کړي دي :

اول : « ساپي »

په افغانستان کې د صافیو قوم یو لوی او مشهور قوم دی چې وایي ددوئ اول نیکه د قندهار دغوړی مرغی څخه راغلي دي او ددوئ نسبي سلسله د پښتنو په قامونوکې په درانیو باندې ګډیږي، وایي صافي په غلجیونه ګډیږي بلکه د غلجیو سره د درانیو په وسیله ورورګلوي لري ٠

دصافیو د قامونو غټې ریښې په لاندې ډول دي ٠

الف – ودیر

ب - ګربز

ج – مسود

د « ساپیو » د قوم پرګنې په ټول افغانستان کې خپرې دي خودافغانستان په شمالي برخه کې ، کوه « ساپي » محمود راقي ، کو هستان ، او تګاب ددوئ اصلي او مهم مرکزونه دي. ا و په مشرقي کې د کنړ « ساپیان » شهرت لري او هغه ځای دڅوکۍ په لسوالۍ ، با ډ یل،مز ار ، دپیچ په دره ، د سر حد څخه اخوا په سره کمر او د کنر په نورو سیمو کې اوسیري . ساپي به کامه کې لویه سیمه لري ، ساپي په لغمان کې دعمرزیو ، سالاب ، ګرګړ ،باړیځی ،صبر اباد ، په سیمو کې هستوګنه لري ، په الینګار کې نازي هم « سا پیان » دی ٠

وایي : چې په کوزه پښتونخوا کې وزیر هم په اصل کې د ودیر صافیو یوه ریښه او مسود یې بله ریښه ده ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلغمان په عمرزيو کې صافيان په درې پلرونو تقسيم شويدي ۰

۱- د خير محمد بابا اولاده ده چې د خير اباد کلی يې مرکز دی او لاندې ريشې لري۰

پايه خيل ، ياسين خيل ، تورخيل ، اياز ۰

۲- د عبدالمحمد بابا اولاده چې په ادو خيلو مشهور دي ۰

۳- دابراهيم باباچې په ابرهيم خيلوياديږي اوس په عمرزيي کې دخير محمد بابا اولاده ديره ده خلک عاجز او په اقتصادي فشار مواجه دي، ولی دغه خلک ډيرزړه ور او په ميړ انې شهرت لري.

دويم : د ساک ، سهاک :

دساک قوم د لغمان ولايت په مرکزي سيمو کې اوسيږي او ددوئ ريښې موسی خيل او شمشير خيل دي اود افغانستان په نورو سيمو کې هم هستوگنه لري ۰

دريم - تره خيل :

دوئ د لغمان ولايت د تنديو په کلي کې اوسيږي او زياتره يې دکابل شمال شرق خواته د ترخيلو په قريه کې هستوگنه لري چې ددوئ يو څو با اعتباره خلک د وخت ددربار قابچي باشيان وه او د پور اعتبار خاوندان کڼل کيدل ۰

څلورم : رستم خيل:

ددوئ څه ميشته کورونه د لغمان د ارمل به قريه کې اوسيږي او څه نور يې کوچيان دي چې داوړي په موسم کې يخو سيموته ځي اوپه ژمي کې بيرته لغمان ته راځي،مالداري اوسودا گري ددوئ کسب دی ۰

پنځم – خروټي :

دوئ دلغمان د عمرزيو د علاقې په جنوبي برخه او د افغانستان په نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخو کې اوسیږي او ډیر مشهور قام دی ۰

شبږم : عبدالرحیم زي:

دلغمان ولایت د مندروړ په سیمه کې اوسیږي او په کابل کې هم کورونه لري په دوئ کې ښه با همته خلک تیرشوي دي ۰

اوم -هودخیل:

دوئ په ودخیلو شهرت لري او د لغمان د قرغیو د ولسوالۍ په برخه کې لویه سیمه لري او پـــه کابل کې د کابل شرقي خوا ته اوسیږي.

اتم - جبار خیل:

دوئ دلغمان د قرغیو د ولسوالۍ په سیمه کې معزز کورنۍ دي . په دوئ کې د قامي ملي مشران اوتاریخي خلک تیر شویدي ۰

نهم - تره کي:

دوئ دلغمان دولایت په ځینو سیمو کې میشته او کوچي کورونه لري او اوښانو او څارویو په روزنه مصروف دي او د افغانستا په غزني او قندهار کې شتون لري.

لسم - پشه ئي:

دوئ دلغمان ولایت تر څنګ یوه کلی لري چې د پشه ئي کلي په نامه یادیږي ، دوئ ځانته خاصه ژبه لري چې هغه هم په پشه ئي یادیږي . دغه ولس د الیشنک د درې په لوړو برخو لکه دولت شاه او فراجغان کې هم او سیږي او په پشه ئي ژبه خبرې کوي ۰

یولسم - هزار میښ:

دوئ دلغمان ولایت د تیرګړو په علاقه کې پراته دي او غریبکاره خلک دي

دولسم - میچن خیل:

دوئ دلغمان د عمرزیو د علاقې شمال ته یو لوی کلی لري دوئ هرې خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

گر ځي او د نظرانې په ټولولو کې مصروف او دښه مهارت خاوندان دي ۰

ديارلسم - ناصر:

دوئ دلغمان ولايت د مندروړ د سيمې په جنوبي برخو کې ، او همداغسې د کابل شکردره او د افغانستان په نورو سيمو کې اوسيږي دا خلک زړور او جنگيالی دي ۰

څوارلسم – اکاخيل :

دوئ هم دلغمان د عمرزيو دمنطقې په شمالي برخه کې ميشته او کورونه لري د اوښانو او رمو روزنه کوي او د غره څخه لرگي راوړي او خر څوي يې ۰

پنځلسم – ديگان (دهکان):

دوئ په دري خبرې کوي او کورونه يې د افغانستان په نورو سيمو کې هم شته ۰

شپاړسم – محمد زي :

دوئ ځای ځای کورونه لري او د محمد زيو پا د شاهي کورنۍ په وجه دوئ هر چيرې ښې آبادې ځمکې تر لاسه کړي دي ۰

اولسم - ريکا گان:

دوئ دلغمان ولايت د چاردهي په علاقه کې محدود کورونه لري او دکابل ريکا خانه ددوئ اصلې مرکز دی.

اتلسم - عمرخيل:

دوئ دلغمان د چاردهي (شاه گذربابا او قلعه اخوند کلي تر څنگ) کې زمينداره کورنۍ د ي او د کابل په ميدان کې هم زياتې ځمکې لر ي ۰

نولسم - وريا خيل:

دوئ د لغمان د ولايت د عمرزيو د علاقې په لر او بر کې هستوگنه لري او خلک يې کاريگر او دهقان کاره دي دوئ د کابل په پغمان او دبغلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولایت په مرکز کې هم ځمکې او کورونه لري.

شلم – وردگ :

دوئ دلغمان ولایت د عمرزیو دعلاقــې په جنوبي برخو کې اوسیږي او په کابل کې د وردگو په علاقه کې مشهور قوم دی ، په دوئ کې ښه د کار او میړانې خلک تیر شویدي او د انگلیسانو داستعمار په مقابل کې د غازي محمدجان خان مبارزه د هیریدو نه ده دا قام تل په سیاسي جریاناتو کې لاس او برخه لري ٠

یویشتم - تاجک :

دوئ په لغمان او د افغانستان په نورو ولایاتو کې اوسیږي ژبه یې دري ده٠ چې دفارسي ژبې سره لږ تو پیر لري. وایې دري د دربار څخه اخستل شوی او دا ژبه یو وخت د درباریانو ژبه وه ٠

دوه ویشتم– میرعلي خیل : دوئ دلغمان د باد پښ په علاقه او نورو سیمو کې اوسیږي ٠

درویشتم - نیازي:

دوئ دلغمان د ولایت داعلینگار په سیمه کې پراته دي ددوئ کورونه د کابل جنوبي خواته هم شته ، وایي دوئ د صافیو یوه ریښه ده٠ څوک وائي : چې دوئ مستانه کورنۍ ده.

نیازي په کندوز اوخان آباد کې هم ځمکې اوکورونه لري ،چې غټ کلي ئې ملرغی نومیږي نیازي د پاکستان د پنجاب په سیمه کې هم ډیر شمیر او سیږي . نیازي د تخار ولایات د تالقان دمرکز او مربوطاتو کې لکه دقو لبرس په سیمه هم او سیږي ، خصوصاً په قو لبرس کې ډیرې ځمکې او کورونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورویشتم -اړوکي:

دوئ د لغمان د الینگار په منطقه کې اوسیږي او ددوئ تر څنگ خانې او اختیار خیلو په نامه نور پښتانه قامونه هم پراته دي ۰

پنځه ویشتم _ الکوزي (الکوځي):

دوئ په لغمان کې لږې کورنۍ پیدا کیږی مگر د افغانستان په نورو ولایاتو کې هم شته او مشهور قام دی۰

شپږویشتم : سادات :

دوئ دحضرت محمد صلی الله علیه وسلم اولاده ده په لغمان کې ځای په ځای کورونه لري ، دوئ ته میران او پاچایان هم وایي په لغمان کې خواجه گـــان د ابوبکر صـــــدیق (رض) «حضرات » او د حضرت عمر فاروق اولاده هم شته ۰

اوه ویشتم - لطف الله خیل: دوئ دلغمان ولایت د تیر گړو خانان او هلته د سنگ توودې (سنگ تودو) د قریه اوسیدونکي دي۰

اته ویشتم – بابکر خیل : دوئ د لغمان ولایت د الینگار د سیمې مشهور خانان دی او په کابل کې هم کورونه لري ، او درباري خلک ؤ.

نه ویشتم – نورستاني :

په لغمان کې ددوئ کورونه شته خو د لغمان شمال ته د نور ستان سیمه یوه لوی ولایت دی چې اکثره یې په ځانگړې ژبه غږیږي (سانسکریت) ، دوئ د امیرعبدالرحمن په زمانه کې تابع او مسلمان شویدي د امیر حبیب الله خان په دوره کې ددوئ ډیرې ښځې او نجونې دوینځو په توگه دهغه دربار کې خدمتونه کول . چې د امیر امان الله خان په دوره کې آآزادې کړل شوي۰

د نورستان دخلکوبچیان د امیر عبدالرحمن خان په دوره کې دربار ته لاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیدا کړه چې په دې اثر ډیر پاخه او پوره خلک پکې وروزل شول چې بیا ورسته د افغانستان په اجتماعي ، ساختماني سیاست او ازادي په ساحه کې لوی رول درلود ، امیر حبیب الله په لغمان کې د قلع السراج تعمیر او باغ اباد کړ ، دا ځای په ژمي کې د امیر حبیب الله ژمني پلازمینه وه چې د بچې سقاو په وخت کې دا دملت په پیسو اباد شوی تعمیر وران او ویجاړ کړ شو ، امیر حبیب الله خان به د لغمان په کله گوش کې هم میلې چړچې او شکار کا وه چې اخر هم هلته د شپې له خوا په خیمه کې د یو نامعلوم شخص له خوا وویشتل شو دده د مرگ څخه وروسته دده ځوی امیر امان الله خان باچا شو ۰

دیرشم – درگي: دوئ دلغمان ولایت په شمال شرق د شمنگل په قریه او د درگو د اوبو له پاسه کلو کې اوسیږې او کوچیان هم لري ۰

یو دیرشم – علی خیل:

دوئ د لغمان ولایت په شمال شرق دشمنگل او صابره ډوپې کلي کې اوسیږي او څه کورونه یې په کابل کې هم شته ۰

دودیرشم – ابراهیم خیل : دوئ د لغمان د ولایت د مندروړ په علاقه کې شاو خوا میشته دي ۰

دري دیرشم – محمد خیل : دوی د لغمان په ولایت کې هستوگنه لري

څلور دیرشم – خیرو خیل : دوئ لغمان د ولایت د مندروړ په جنوبي ساحو کې پراته دي ۰

پنځه دیرشم – قولان :

دوئ لکه د کوچیانو په شان کابل او مشرقي او په خاصه توگه کابل ، لغمان ته تگ راتگ کوي او د تجارت کسب یې درلود مگر اوس یې په کابل کې ډیر کورونه او تجارتونه پیدا کړي دي ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ دیرشم – اهل هنود :

دوئ هم دلغمان ولایت د تیر ګړو په کلي کې ساکن دي او هلته ځانله درمسال لري چې خپل دیني مناسک هلته اجرا کوي دوئ هم تجارت پیشه دي او د تیرکړوپه پخواني بازار او اوس دلغمان په ولایت کې دوکانونه لري٠

درنو لوستونکو!

د لغمان په ولایت کې اکثر خلک په پښتوژبه خبرې کوي او په دوهمه درجه کې دري ژبه ډیرویونکي لري اونورې ژبې یې لکه پشه ئي او نورستاني او شاړي دي چې په اقلیت کې حسابیږي٠ دلغمان ولایت د قامونو او ولسونو په ریښو کې زیاتې مطالعې او څیړنې ته ضرورت دی او په اقتصادي ، جغرافیوي او تاریخي مسایلو کې یې بحث پوره ریسرچ غواړي

په عمومي لحاظ د لغمان په ولایت کې د قومونو مختلفې پرګنې پیداکیږي او داسې معلومیږي چې دتاریخ په اوږ دو کې په لغمان باندې ډیر مختلف انقلابونه ، تحو ولونه او تطورات راغلي دي ، خو ددې ټولو سره سره باید ووایو چې اوس هم دلغمان ولایت اکثره کورونه د خټو ، پخې یا خامو خښتو کورونه بې نقشې ابادې او په بې نظمه توګه عمومي ژو ند د مشکلاتو او لانجو سره مخامخ دی همدارنګه اوس هم هلته اکثرا د لمړ ی پیړ ی ددورې دودونه ،رواجونه روان دي ٠

د لغمان خلک د زیات طبعي ذکاوت لرونکي دي او خاوره یې د زراعتي او تخنیکي ښه بدلون لپاره اماده ده ٠ په ډیر تاسف سره بایدوویل شي چې په لغمان کې دقامونواو پرګنو د نفوسو تراکم ، بې کاري او بې غوري زړه سوزونکی ده چې د قدرت خاوندان باید ورته جدي او خاصه پاملرنه وکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلغمان د دترگړو دجامع جومات خطيب او د ازادی د لياري

مبارز مولوي عبدالمجيد

خدای بښلی دکتورمحمد سعيد(سعيدافغاني) چې دلغمان دولايت دترگړو د جامع جومات خطيب مولانا عبدالمجيد مشر زوی دی ، په خپل کتاب (زما ژوند) کې دهغه په هکله ليکي :

زماپلارمرحوم عبدالمجيددلغمان ولايت دعمرزيو دقريې دخيرابادپه کلي کې هستوگنه درلوده اودمولوي سيداميرځوی وه ، مولوي سيد اميرچې دخپل وخت کره عالم او دښه ملي شهرت او اعتبار خاوندوه دلغمان په کله کوټ کې چې دعمرزيودقريې څخه په جنوب کې تقريباشپږميله لرې موقعت لري اوسيده چې دخپلوشاگردانودرسي حلقه يې درلوده اودخپل عمرزياتره مده يې هلته تيره کړې ده اوپه هغه ځای کې علاوه دتدريس څخه د خلکو د مشکلاتواوپربلمونوپه حلولو کې د زيات ولسي قدرت او اعتبارخاوند وه ٠

مولوي سيداميرهلته کله کوټ ته نژدې دعلي خيلو په کلي کې چې د کوزې ډوپۍ په نامه ياديږي ديو مشهورعالم چې په صوفي صاحب مشهوروه دهغه دلورسره نکاح وکړه،صوفي صاحب په منطقه کې دبا نفوذواشخاصوڅخه وه چې په ډوپۍ کې يې دخلويښت جريبوپه شا او خوامځکه درلوده ٠

مرحوم مولانا سيد اميرډيرشاگردان روزلي دي چې د هغې جملې څخه د تگاب ملاصاحب فضل اومرحوم دهډې صاحب نجم الدين اخونزاده چې په ملا بزرگ مشهور وه د يادولو وړ دي٠

مولوي عبدالمجيد صيب به قصه کوله هغه وخت چې زه شاگردوم امير عبدالرحمن خان نجم الدين اخونزاده د هغه د مشهوروماذونانو سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تندور خانې پـه سيمه کې بندي کړی وه ځکه چې هغه دولسي اعتبار او شهرت څخه برخورداره وه ، ملابزرگ چې د خپل وخت ډير متقي او مشهورعالم وه زه هغه وخت د هغه تپوس ته جيلخانې ته لاړم اوخبر مې ورکړ چې زه دمولوي سيد امير ځوی يم او ستاسو ليدو ته راغلی يم٠همغه وه چې زه يې په ډيرشوق وغوښتلم اوپه زيادااعزازيې روغبړ راسره وکړاوشکريې وويست چې دمولانا سيد اميرصاحب ځـوی دومره شوی دی چې زما پوښتنې ته راځي اوله ما سره يې ډير لطف وکړ٠

زما يادېږي کله چې زه د خپل پلار سره په ورستيو وختو کې تگاب ته لاړم زما پلارد ملا بزرگ صاحب د مقبرې پوښتنه وکړه دهغه قبر يې پيداکړاوداخـلاص فاتحه يې پرې ولوستله، د هغه په قبر يوه زړه گنبده ولاړه وه ٠

وايي چې دمولاناسيداميرترمړينې وروسته دهغه ځوی مولاناعبدالمجيد ډير وړوکی وه چې د خپل مورنی نيکه صوفي صاحب په کورکې پاته شوی وه،څرنگه چې مور يې هم په وړکتوب کې مړه شوې وه نو دده تربيه دهغه دمورنی نيا په ذمه واخستله ،چې هغه يوه ډيره پرهيز گاره ښځه وه اواولاد يې نه درلود نودمولوي صاحب عبدالمجيدپه روزنه کې يې پوره پاملرنه او اهتمام کوه ٠

څه مده نه وه تيره شوې چې دمولوی صيب مورنی نيکه صوفي صيب هم وفات شواوصوفي صاحب بل نارينه اولاد نه درلود او تربوران يې دير ظالمان وه د هغه د کور مالونه يې چور اومځکه يې ترې ونيوله ٠

مولوی صاحب عبدالمجيد به ويل :زمونږپه کورنی کې زمونږ د پوښتنې څوک نه وه او زمونږ دپلار دتره ځوی محترم محمد شريف خان هم د خپل پلار فتح محمد خان څخه وړوکی پاته شوی وه نو همدا دليل وه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تربورانو د ناروا په مقابل کې مونږ بې وسې وو ٠

څه مده ورسته زما مورنۍ نیاپه ماباندې تعلیم شروع کړ،دهیریدو نه ده چې دلغمان د صبراباد مولوي سیدعالم دډوپۍ کلي ته زمونږ پوښتنې ته راغلی وپه مایې ډیره مهرباني وکړه اودنصیحت په طرزیې راته وویل : پلاردې مشهورعالم وه٠ته ضروربايد دپلارځای ونیسې،څه چیرته دکوم عالم سره دیره شه اوصرف اونحوه او نور کتابونه ولوله کوشش وکړه چې وخت درنه عبث تیرنه شي ترڅو ښه عالم درنه جوړ شي٠

هغه ویل چې د مولوی صاحب سیدعالم نصیحت په ما زیاد تاثیرواچوه اود ده دلارښوني سره سم مې په زدکړې پیل وکړپه یو ځای او بل ځای کې مې په لږه مده کې صرف نحوه اوبیا نور کتابونه ولوستل اوبیا مې

د منطق اوحکمت د کتابونو په لوستلوشروع وکړه اودوخت د مشهورو عالمانوڅخه مې زدکړه وکړهچې پوره پدې کتابونوکې لایق شوم زیادتره شاګردان به ماته دتدریس لپاره راتلل ٠ما پدې تحصیل اکتفا ونکړه اود تحصیل اوزدکړې په مقصدپه ښیوه،دلغمان په چهارباغ ،قرغیواو مزینه کې دیره شوم اووروسته لدې څخه دتحصیل په مقصد پیښورته لاړم،هلته په پیښورارغشتواواشنغرکې مې دمعنوي ، لوی منطق،حکمت ، تفسیر ، احادیث،فقه اصول،میراث ، ریاضي ، تجوید او نورد وخت مشهورعلوم د ښو پیاوړو استادانوڅخه ولوستل ٠

وایی چې په هغه وخت کې چا چې به مروج علوم ولوستل د وخت د مشهورو علماو به ورته تصدیق ورکاوه چې د استادی وړدی نوهغه ته به بیامولوي صاحب ویل کیده او د مولویتوب پګړی به دده په سر باندې مشهوروعلماوپه ول تړله،چې مولوی عبدالمجیدهلته دا افتخار ترلاسه کړی وه ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمولوي صیب عبدالمجیددسفرملګري په دې باوروه چې هغه په ملګر توب کې د پوره اخلاص خاوند وه ده له ملګرواوملګرولدې سره پوره وفاکوله ٠

زما مرحوم پلارمولانا محمد سعیدسعید افغاني لیکې چې زما نه یادیږي چې زما دمرحوم پلارمولوي عبدالمجید څخه دې چا شکایت کړی وي ، ده به خپل ملګري ډیرپه احترام یادول اوپه غیاب کې به یې ستاینه کوله همدا وجه وه چې دده ملګرو زماسره زماپه ژوندکې دهغه په خاطر ښه رویه درلوده ،ده به د خپلو ملګرو څخه خوږې قصې کولې او دخپل سفر ملګري به یې ډیریادول اوپدې جمله کې دمولوي محمدابراهیم کامه وال،مولوي الهام الدین چې د لغمان په کڅ کې د کجورملا په نامه یې شهرت درلود،دچهارباغ مولوي عبیدالله،مولوي محمدعالم،او قاضي عبدالقدوس دلغمان دچهارباغ څخه ډیرې ښې خاطرې حکایت کولې،همدارنګه مولوي عبیدالله اومولوي محمدعالم صاحب چې په اول کې دهغه دسفر شاګردان وه چې په نتیجه کې ډیر ښه عالمان شول ٠

دې ویل دکجوروملاصیب په سفرکې دجمعې په شپوکې دیرښه اوخوږه اشعاراونعتونه ویل اوهغه وخت دهغه یو مشهور ورور وه چې هغه ښه متصوف او مشهور واعظ عالم وه،هغه په وعظ کې ژړل په مخ او ګیره به یې اوښکې روانې وې ، دې قصه کوله یووار داسې پیښه شوه چې د کجوروملاصاحب دغه وروړپه وعظ کې ډیروژړل خوکله چې دوعظ څخه خلاص شو نو په یوخاص مجلس کې ورته وویل: وروره داڅومره زیات ژاړې ،ژړل ښه کار ندی سترګوته دې تاوان رسوي اوکه نه زه هم کولی شم چې خپل مړپلاریاخپله مړه مور رایاده کړم او له تا څخه ډیر وژاړم ٠

مولوي عبدالمجید په ټولومروجوعلوموکې تدریس کاوه خوپه منطق او حکمت کې یې ډیرشهرت درلودخو دعمر په اخرکې د دې دتصوف جذبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياته شوه نويې دتفسير،حديث،فقه اوتصوف علومو مطالعه زياته کوله همداوجه وه چې تګاب مشهورمتصوف اخونزاده صاحب څخه يې دقادرې طريقه وکړه،ددې طريقې په ټولو اذکارواو اورادوکې د مازونې مرتبې ته رسيدلی وه او د زياتو مريدانو او مخلصانو خاوند وه٠

څرنګه چې دښه تقوا اوعلم خاوند وه نوخلکو دی مجبورکړچې د لغمان ولايت دتيرګړومشهوراوجامع مسجددخطابت وظيفه هم په غاړه واخلی،پدې مسجد کې دی ډيرعمرد جمعې په ورځو کې موثرې خطابې ايرادې کړی دی چې دده شهرت دشاګردانواومريد انوله لياري نه تنها په لغمان اوننګرهارکې بلکه په ټول افغانستان کې زيات شو ،هغه ډير ښه اوازاو دژبې فصاحت درلود او دښه اخلاص اوګذارې خاوند وه ٠نو همدا وجه وه چې هره ورځ له هرې خوا نه ورباندې د روحي او معنوي استفادې په منظورهجوم وه او د ده په ديره کې به لنګرچليده چې تراوسه پورې په لغمان کې زيات خلک دده د وعظ،معقولې اونمونې روايتونه کوي٠

مولوی عبدالمجيد داميرعبدالرحمن دپادشاهي د وختونو قصې کولې چې په دې هکله يې داسې ويل:اميرعبدالرحمن په خلکو باندې زيات رغبت اچولی وه اويواځې دنوم څخه يې خلک بيريدل حتی هغه وخت چې هغه مړشوخلکو دډارې ډيروخت دده دمرګ روايت قدرې هم نشوکولای ٠

مولوي عبدالمجيد دوطن داستقلال اوازادی په مبارزه کې پوره اوموثره برخه درلوده اودخپل قومي ځوانانو،مشرانو،شاګردانو او پيروانو سره دانګليسانوپه مقابل کې دډکې،تورخم اوناجي په سيموکې جنګيدلی دی٠

هغه به ويل چې مونږبه دشپې له خوا د انګليسانو په عسکري کمپونو داړه اچوله چې په دې اثربه دانګليس عسکردډيرولانجوسره مخامخ وه ده به ويل:په هغه شپواوورځوکې چې صالح محمدخان عسکري افغاني منصبدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماتې وخوړه مونږ برید پرینښود بلکه د غرونو په څوکو کې مودشپې له خوا اورونه ددې لپاره بلول چې ترڅو انګلیسي عساکر پدې پوه شي چې مجاهدینو دجهادمحازندی پریښودلی اودمقابلې لپاره حاضر دي ۰
مولوي صاحب به ویل : دصالح محمدخان دتیښتې په وجه پـدغه ورځ او سبا ته د مبارزینو معنویات ښه نه وه خو دیني علماوو د مبارزینو معنویات تقویه کول اوله بلې خوامجاهدینوته دوطن دهرې خوازیات او تازه مرستې رسیدلې اوپه ټولوبریدونوکې ملي مقاومت ښه پیاوړی شو چې پدغه برخه کې دننګرهاراوسرحدونو داوسیدونکوجذبات د هیرودو ندی اونه دساپیوو مهمندو،شینوارو،خوږیاڼو اودباجوړځوانانوسرښندنه به دیاده ووځي ۰
بایدووایم :چې دبلې خوا دا شکست ددې موجب شوچې د پښتونستان دسیمواوسیدونکي دانګلیس داستعمارپه ضد را وپاریدل او دهرې خوا ځخه دمیړانې اوجهاد غورزنګونه په ډیر جوش اوخروش پیل شول ،همداوجه وه چې انګلیس دې ته متوجه شوچې د اعسکري بریالیتوب نورهم لانجې زیاتې کړې اوعمومي احساسات یې ددوئ په ضد وپارول ،نوهمداوه چې دخپل زیات ویرې په وجه یې په هوایي بمبارد پیل وکړ اوغوښتل یې چې په دې ډول په جنګیالیوکې ویره واچوي خوداکار نور هم خلک د مقاومت لپاره مصمم کړل او د شپې له خوایې په انګلیسي عسکري کمپونو باندې ډیرسخت یرغلونه تر سره کړل ۰
مولاناعبدالمجید ویل چې په دې جهادکې ځما خواږه ملګری او یاران شهیدان شول او یو وار داسې پیښه شوه چې زمونږداوسیدوپه خاصې غونډۍ دبمونواوریـدل پیل شول چې دیوبم په اثرمونږ دخاورو لاندې شوو خود نورو مجاهدینو په مرسته ژوندي له خاورو وویستل شوو ۰
هغه به دجهاد کیسې زیاتې کولې اود خپلو افغانانو میړانه یې په هغه وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې زياته ستايله ٠

ده ويل : افسوس چې دوطن په جهادکې دملی مبارزينوسره کافي وسله اواذوقه نه وه بلکه يواځې ددوئ همت اوميړانه وه چې مقابل محاذ ته يې ماته ورکړه هو، اکثره مبارزينوپه نيم نس اونيمې تندې خپل د جنگ محاذ ساته ،چا سره شلخی توپک ، چاسره تفنگچه، چا سره توره او دچا سره يواځې بيل اوکلنگ وه چې دزمروپه شان به يې په اورحملې کولې ٠

ده به ويل : د ژوبلې اومرگ ډاره دچا سره نه وه بلکه پدې عقيدې وه که ژوندی وې دجهاد ثواب در په برخه کيږي اوغازي به وې او که مړ شوې نو د شهادت مرتبه مومې ٠

ده ويل: دوطن يه جهادکې دمشرقي محاذيوازې ملي مبارزينوپه برکت قوي پاته شواوعسکري شکست اوتيښته دمشرقي خلکوته لکه دهيوا د دنوروسيمود مجاهدينو په شان دمنلووړنه وه بلکه دهغه وخت واقعات او پيښې ددې ثبوت ور کوي چې ملي مبارزينو په يوه دوه ورځو کې عسکري خلاهم ډکه کړه بايد ووايم چې د صالح محمد خان د تيښتې پـه وجه د ټولوعسکروعسکري طاقت له مينځه لاړنشو بلکه ډير وړو منصبدارانوبې له کوم عسکري تنظيم څخه خپل د جهاد محاذونه کلک وساتل چې پـه دې جمله کې سورناصري جرنيل دخپلوعساکرو سره د تورخم په محاذ کې په پوره ميړانې جنگيده٠

مرحوم محمد شريف کامه وال چې په نجم المدارس کې مدرس وه دا قصه زياته کوله اوويل به يې چې د صالح محمدخان د تيښتې دوهمه ورځ وه، زه په تورخم کې وم او په لياره کې زخمي شوم حرکت مې نشو کولی خو نصيب دا وه چې په ما باندې سورجرنيل مسلح په اسپ سپور د خپلو عسکري ملگروسره راغی،زه يې پورته کړم اوسور جرنيل دخپل ځان سره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل اسپ د شاله خوا سپورکړم اودی په انگلیسانو باندې ډیرله قهره لکه دزمري په شان غړمبیده ۰

ځماپلارمرحوم دکتورمحمدسعید (سعید افغاني) لیکي : هغه وخت چې زه په نجم المدارس کې مدیر وم سور جرنیل ژوندی وه او د عـمرپه اواخرو کې یو ځل مدرسې ته راغی ما په خپله حجره کې میلمه کړاود هغه ډیـر احترام او قدرمې وکړ ، دشپې له خوا دده سره قرانکریم اود کارتوسو ډکه تفنگچه وه ۰وایي چې دده عادت وه چې دعمرتر اخره یې تفنگچه له ځانه سره گرزوله ۰

مولوي محمد سعید(سعید افغاني) لیکي چې ځما مرحوم پلار مولوي عبدالمجید به وعظ او تبـلیغ دقرانــکریم د ایتونو اواحـادیثو په لوستلو په ډیر خواږه اواز کولواوځای ځای به یې په مناسب ډول دجلاالدین رومي دمثنوي،حافظ شیرازي،گلستان،بـوستان او داسې نورو کتابونواو دپښتو شاعرانو شعرونه اومنظومې په خواږه اواز لوستلې ۰

هغه به دمیاعبدالکریم صاحـب اشعارخوښول اوزیات به یې لوستل چې په هغه جمله کې یې دا بیت یې زیات لوسته:

اول دې خوب په بالښتو او بالیـنچو کړه جانانه
اوس دې د گورچینجي بازي کړي هر اندامه سره

یا د حافظ شیرازي دا بیت :

شب تاریک بیم موج گرداب چــنین هایل
کجا دانند حال ما سبک ساران ساحل ها

دا شعرونه یې د عمر په اخره کې زیات لوستل:

همه با هوا و هوس ساختـی
دمی با مصالح نپرداختـی

(c) ketabton.com: The Digital Library

همنشینان تو در کنج لحد خاک شدند
چشم عبرت بکشا خواجه اگر انسانی

یا دا بیت:

صبح صادق ملهم کافور دارد در بغل
گر علاج زخم عصیان میکنی بیدارباش

مولوي عبدالمجید یوه وړکې کتابخانه درلو ده چې په هغه کې مختلف علوم موجود وه خو ده به په سفرکې خپل قرانکریم ،دلایل الخیرات او تنبنیه الغافلین کتابونه زیات له ځانه سره گرزول اولوستل به یې ده به دتجهید وظایف زیات کول اود جذبوپه حالاتو کې یې تصوفي اشعار ویلې اوکله به یې ورسره ژړلې هم٠

ده دنظم په کتابونوکې پوره مهارت درلوداو د اشعارو گلچین ور سره وه، ده به دملي اووطني خدمت لپاره هم زیات کار کولو اودضرورت په وخت کې به یې د بیچاره گانوسره لازمه مرسته کوله ، دی دپوره جرت خاوند وه او په وعظ ، تبلیغ ، جلسواو مرکوکې به یې په صراحت خپل تحلیل وړاندې کوه اوکله کله به یې ډیرغټ غټ خلک هم ترټل خو په خکوباندې دده قهراوغصه دده داخلاص اوبې الایشی په وجه بده نه لږیده ٠

دده سره د ډیرو خلکو اخلاص وه او دده د لیدو لپاره د ډیرو لرې ځایوڅخه خلک راتله،دې به کله دتبلیغ اواصلاح لپاره دلغمان درو غرو کلو اوباندوته هم تللو او هلته به وربادې زیات خلک را ټولیدل ، ده به اگثره په پښومنزل کوه چې کله به داس سورلی هم میسره کیده ٠

هغه دپوره ذکاوت خاوندوه اوډیرو باریکیو ته متوجه کیده هغه به ویل:

دخدای پاک مخلوق سره داخلاص ژوندکول په کاردي اود اخلاص ثمره اونتیجه حتمي ښه په زړه پورې وي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې دولايت اوکرامت دعوانه کوله حتى ويـل يې زه سره ددمره وظيفه کولو تر اوسه هم دکـوم کشف اومکاشفي خاوند نه شوم ۰

ده دملاې لنگ دشورش په وخت کې هغه وخت چې داميرامان الله خان په ضد انقلاب جوړوه په پغمـان کې يوه لويه جرگه جوړه شوه د خپل قام او د لغمان د ولايت د علماو اودخلکوپه وکالت وکيل انتخاب شواو دهغه وخت په لويه جرگه کې يې فعاله ونډه درلوده ، دې پـه هغه وخت کې پوهيده چې په اميرامان الله خان دکفر فتوا او په دې اثر د افغانستان څخه د هغه وتل ښه کارنه وه۰ هغه سره لدې چې د ديني پاکې جذبې خاوند وه داستعماردسيسوته ښه متوجه وه او د وطن د خير او سعادت لپاره ډير هوسيده ۰

هغه ددين څخه د ناړو استفادې مخالف وه او ديـني علماو لپاره يې په خيراتو ژوند کول نه لوريده همدا وجه وه چې هغه به ويل :

کاشکې دينی علماعلاوه د ديانته دخپـل رزق اوروزی برابرولولپاره کار اوکسب هم وکړي او داسې نه چې دين ددنيا لپاره وسيله وگرځوي ۰

دې به ويل : دې عـاجـزاوبيـچاره ته گوره چې خپلې نفقې ته حيران دی خو په قرض او سود هم خير اوخيرات ورکوي او خپل ځان نورهم محتاجوي۰ او ويل به يې چې دې ملا او پيرصاحب ته گوره چې هرڅه لري خو بياهم د يوعاجز او فقير له لاسه خيراتونه اخلي ۰

ده په هرچا باندې دپـــوره عاطفې اوصلې خاونـــد وه او دروحي جذبې په وخت کې به بل ډول ښکاريده اوپه ځينو حالاتو کې به ورڅخه دتاثر اوانفعال چيغه او کريکه هم وتله ۰

هغه مرحوم مجاهد نجم الدين اخنذاده صاحب ته عقيده درلوده همدا وجه وه چې کال کې بـه يوځل او کـله دوه ځله هډې ته دده قبر د زيارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعا له امله تلو،ده به ویل دا مرحوم د خپل عصرمبارزوه اود وطن د ابادی اوازادی لپاره یې نه هیریدونکي جهادونه اوخدمتونه کړي دي ٠

مولوي عبدالمجیدد تګاب اخنداده صاحب د مخلصانوځخه وه او دهغه د ذهد اوتقوا زیاتې قصې کولې، د نجم الدین اخنداده صاحب د مشهورو ماذونانولکه د سنګرشیخ صاحب ، دبتخاک حضرت صاحب ، د اسلام پورشیخ صاحب پاچا صاحب،دترګړو پاچا صاحب، دسرکاڼو میا صاحب ،صوفي صاحب،چکنورملا صاحب اونوروعلماو د تقوا، اعتباراوشهرت قصې کولې ٠

مرحوم مولانا عبدالمجیدپه کال ۱۳۲۰ه ش کې دژمي په شپو اوورځو کې مریض شو او یو ځو ورځې پس له مریضي حق ته ورسید ٠

انا لله و انا الیه راجعون

د ده جنازه په ډیراعجاز پورته شوه او په پوره احترام لغمان دولایت دعمرزیودقریې د خیراباد دکلي په هدیره کې خاورو ته وسپارل شو٠

دی فانی دنیا ترکه اوحق ته ورسیدخودده دصالحواعمالونقش تراوسه پاتې دی ، اوس مونږ د ده روحي خوښي او ددی دښه اعمالود پیروی اوهغه ته پرته له دوعـا څخه بله چاره نشته ، نوالهی ته مونږته دښې پیروي توفیق راکړې اودده په روح کـې دې دخپل رحمت فیضان زیات اودایم وګر ځوې

امین یارب العالمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمان لرغوني تاريخ اودجغرافيوي موقعيت

دلغمان لرغوني تاريخ او دجغرافيوي موقعيت په اړه څيړونکواوتاريخ پوهانو ډيرې څيړنې اوليکنې کړي چې پدې برخه کې دهيواد د معاصره څيړونکواوليکوالانوښاغلي شهسوارسنگروال صيب اودښاغلي پوهنيار ظفراهتمام معتبره تاريخي ليکنې اوهمدارنگه د انترنيتي پانو څخه په زړه پورې اوکره مطالبو ته ځای ورکړل شوی چې ددې مطالبو يادونه پدې کتاب کې لا زم اوضروری گڼل کيږي۰

هيله ده ددې ليکنوپه راټولولوسره مودلغمان تاريخ اودهغه دجغرافيوي موقعت په اړه درنولـوستونکو ته دپام وړمعلومات برابرکړي وي ۰

د درنو ليکوالانو ليکنو ته چې په کتاب کې ځای ورکړل شوي دی ، د دوئ تاريخي او څيړنيزې ليکنې او همکارۍ ديادولو اومننې وړگڼم۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

داستادشهسوارسنګروال صیب او نباغلي ظفراهتمام دځیرنیزو،معتبرو لیکنوڅخه:

لمپاکا-لمغان (لغمان)

جغرافیوی موقعیت :

لغمان دافغانستان د ختیځ ولایتونوڅخه دی چې شمال ته یې بدخشان ،سهیل لورته یې ننګرهاراوکابل،ختیځ لورته یې کونړونه اولویدیزپلوته یې دکاپیسااوکابل ولایتونه پراته دي،دکیشت اوکاشمونډغره لویدیځ ته دلغمان ولایت دجنوب له خوارانیولی دی هرڅومره چې دلغمان ولایت د جنوب له خوادشمال په لورپرمخ لاړشي دځمکې جګوالی یې زیاتیږي ۰

لغمان دځینې روایاتوله مخې دکابل څخه تر پیښوره ټوله سیمه رانیوله داځای دهغه پخوانی لیارې په سرپروت او یومهم دمه ځای دی چې له سروبي څخه د باد پیچ یا باد پښ غاښي را پدې خوا په زیړانې دښته کې راتیر شوی اود الیشنګ اوالینګار د رودونو دمخامخ کیدو په نقطه کې کوم ځای چې د نیسا یا لرغونی ښار پروت وه رارسیږي او له دې ځایه ادینه پوریا دینپور،نګراهاراوبله ځانګه یې دګمبیري په دښته کې کنړونوته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورغځېدلې ده ۰
دلغمان پراختیا ۷۲۱۰کیلومتره مربع ده اودنفوسوشمیره یې ۳۱۰٦٥۱ کسانو ته رسیږي اوپه یو کیلومتر مربع مځکه کې یې ۴۳کسه وګړي ژوند کوي ۰دلغمان ولایت څلور ولسوالۍ لري چې د قرغیو ، الینګار ، الیشنګ او ننګراج ولسوالیو څخه عبارت دی همدا رنګه دوه علاقه داری لري چې دولت شاه او مندهول نومیږي۰د لغمان ولایت ټول کلي ٦۴۰ دي ۰

د لغمان لرغونی تاریخ :

لغمان یومهال دالینایانودمربوطاتوڅخه وه اوهمدا شان دبودائي مدنیت ددې سیمې مرکزیت بلل کیده او د اشوکایا دهندي یوریانو د کورنۍ پاچا د دورې ډېرلیکونه اوهمدارنګه د درنتې ترخنګ دیو شمیربودایي اثارو درلودونکي دي هغه چې دڅیړونکو اوپوهانو دپوره پاملرنې وړدي ۰
لغمان د افغانستان دنورو ولایتونو په څېر یومهم ولایت دی چې اوږد تاریخ لري.دپخوانیواو زړو متونوله مخې دلغمان لرغونی نوم "لمپاکا" دی اود ګندهارا له هغو مهموښارونوڅخه دی چې دټکسلانه(تکزیلا) را واخله تر پېښوره او بیا تر کاپیسا او بامیانوپورې به پرې تګ اوراتګ کېده ۰
هغه مهم ښارچې په دغه لویه لاره اباد وو"نیکایه" یا "مینسه" په نوم یادیده.لرغونپوهانودڅیړنې له مخې ددغه ښاربنسټ هغه مهال د سکندر له خواکېښودل شو چې نوموړی د افغانستان د شمالي سیمو د نیولونه وروسته دوهم ځل د هندوکش جنوب د پنجشیر د سیند په اوږدوکې له کاپیسا نه دنجراو اوتګاوله لارې"لمپاکا" یعنې لغمان ته راورسید ۰
د لغمان ولایت د ختیزو سیمو په لاره کې د یوناني سکندر لپاره دپام وړوو. نو ځکه یې د "مندوړ" او چارباغ تر مـینځ کرغیو ته نږدې د "نیکا" په نوم ښار ودان کړ. یوناني سکندردبري په موخه خپل پوځ په دوه برخو وویشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې یوه برخه یې له لغمانه دده په مشرۍ دکنړله لارې دسوات په لوراو دلښکرو دویمه برخه یې د جنرال "پرویکاس" او"هغستیون" په مشر تابه د کابل او لغمان سیند د جنوب اړخ لورته ترخیبردرې پورې پر مخ لاړچې په پای کې دسکندر ټول ځواکونه په "اندس" یعني دسیند رود په برخه کې یو ځای شول. ٠

دلغمان دلرغونتوب یوه بله مهمه بېلگه دا ده چې دلغمان دپلازمېنې نه ښایي د درې میلوپه واټن لویدیزلور کرغیو ته نږدې د"شله ټك" دغره په لمنه کې هغه کښل شوي ډبرلیکونه چې په ۱۳۴۳ لېږدیز لمریزکال ترسترگوشول ددغوډبرلیکونوله "ارامي" لیکدود نه دا ډاگیزه کیږي چې د "اشوکا "د مهال په واکمنۍ کې ښایي کښل شوي وي نوځکه خو دغه لیکدود دهغه مهال یو ټاکلی زمان په گوته کوي٠

دغه دوه ډبر لیکونه چې د یوه ډبر لیك په څلورمه کرښه کې د (لمکان Lemkan Jiti) جتې نوم گورو له دې څخه دې پایلې ته رسیږو چې لمکان (وروسته لمغان) داوسني لغمان لرغونی نوم دی. که څه هم له دې نه دمخه د لمپاکا په نوم یادېده٠

اشوکا (د بندو سارا زوی او د چندراگوپتا لمسی) دموریا د کورنۍ دریم واکمن وو چې له هندوستان نه را واخله ترارغنداب پورې ځمکې یې لاندې کړې وې.

په ۱۹۴۹ زیږدي کال دپوهاند "هنیگ" په زیار او نوښت د اشوکا په "ارامي"ډبرلیك چې په لغمان کې ترلاسه شوی ووپه دې اړه یوه اوږده اوهراړخیزه مقاله ولیکله شوه چې د لرغونپوهانو له پاره ډېره دپام وړ وگرځېد٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه چې اشوکایوروحاني شخصیت ووتل به یې دتهولنې اخلاقي اړخ ته پاملرنه کوله نوځکه به یې داډول ډبرلیکونه کښل اوپه داسې یو ځای کې به یې دا کارکاوو چې دهرلیدونکي پام به ورته را ګرځېده٠ له لغمان نه سربېره دا ډول لیکنې او انځورونه په کندهار، ننګرهار (درونټه) او ټکسلا کې هم چې ورته ښه لري کښل شوي دي٠

مشهور څېړونکي او تاریخپوه " بیلو"* وایي په هغه مهال به هندوانو ګندهارا ته د "شمال جنت" وایه خو دبده مرغه چې د چنګېز د تاړاکونو له بابته هغه ډبرین ښارونه چې د اوسني مهال دختېینو خښتو په ځای ډبرینې خښتې پکې کارول شوې وې (اوهم هغه انځورونه اوتصویرونه چې پکې ایستل شوي وواوځانګړی ارزښت یې درلود) له مینځه لاړل ٠

د ګندهارا اوسیدونکو هندوانو ته چې یو مشهور تاټوبی یې لغمان وو که له یوې خوادغه سیمه دطبعي ښکلاله بابته په زړه پورې وه خوله بلې خواورته دمذهبي دودونو له کبله هم د پام وړ وه٠

د ببلګې په توګه په لغمان کې دکندنو له مخې کوم اثارچې د بودیزم او برهمنیزم د مذهبونو په اړه تر لاسه شوي دډېر ارزښت وړوو نوځکه یې د دې دوه لاملونو له پلوه ګندهارا د " شمال جنت " وګانه٠

دمخه مویادونه وکړه چې لغمان په یوه لویه لارپروت ولایت دی اوپه لرغونې زمانه کې هم له سکندر نه را واخله بیا ترګوډ تېموره پورې تیري کوونکي دغې سیمې ته راغلي دي. ٠دتېمور په اړه ویل کیږي چې دپنجشیرله لارې د لغمان الیـــشنګ ته راغلی واوغوښته یې چې د لغمان نورسـتان (بلورستان) ته ځان ورسوي خو نورستان ته په لاره کې یې لس زره سر تیري له مینځه لاړل نو بیا یې دنورستان دسیندپه غاړه دالیشنګ په ناجل کې یوه کـلا ودانه کړه چې اوس هم د تېمور کلا په نوم یادیږي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوډ تېمورځکه په ډېرې چټکۍ هغه مهال خپل ځواکونه تر شا کړل چې سرتیرو یې په هغوغرونو اوګړنګونو کې جګړه ونشوه کولای اوهره ګړۍ له مینځه تلل نو غوره یې وګڼله چې له دغه سیمې نه پښې سپکې کړي. نوموړي د کټورپه دره کې هم یو ډېر لیـــك کښلی دی چې دده د تیري نښه یې ګڼلای شو ٠

دارنګه د لغمان په الیشنګ دره کې د امیر حبیب اله خان په مهال یو ډبرلیك چې د تاریخ نه دمخه پېر پورې اړه لري ترسترګوشوی دی چې پخپله امیر هم هغې کتیبې د لیدلو له پاره ورغلی وو چې عکس یې بیا دمارچ ۲۵ نېـټه (۱۹۱۷م) چې دوري له پنځمې (۱۲۹٦ ش) سره برابره وه دسراج الاخبار په خپرونه کې خپورشو ٠

کومې انځورشوې کرښې چې په دغه ډبرلیك کې ګوروښایي چې ۵۰۰۰ کاله دمخه دپخوانۍ ډبرې پېړیو پورې اړه ولـري ځیړونکي په دې اند دي چې دغه کښل شوې او انځورشوې کرښې له هغو کرښو سره ورته دي چې دسمنګانوپه شپاړس (۱٦) کیلو متري کې ترسترګو شوي٠

د تېرې خبرې په ټینګار نه یوازې دګوډ تېمور لښکرې نورستان ته نه دي رسېدلي بلکې د سکندر پوځونه هم نورستان تـه پـه لاره کې په ګونډو شول داځکه چې دنورستان طبعي اوجغرافیوي جوړښت داسې دی چې هېڅ بهرني پوځ نه دی ایل کړی٠

څېړونکودامنلې چې دسکندرپوځونه بلورستان ته نه دي رسېدلي خوهغه وخت چې سکندرلغمان ته ورسېدلکه دمخه موچې وویل کرغیو ته نږدې یې یو ښار ودان کړ اودغه ښار چې " نیکا Naica نومیده هغه ښارته نږدې ووچې د" نیسا" Naisa په نامه یادېده چې دغه ښارد شرابو د ښارپه نوم مشهورشو او مذهبي ارزښت یې هم د پام وړووو. وایي چې دغه ښار هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای ته نږدې وو چېرته چې د الينګار او اليشنګ دواړه سيندونه يوځای کيږي٠ ځنې څېړونکي وايي چې د "نيسايا" ښار د کونړ په چغسرای کې ودان وو او هغه ځای ته نږدې وو چې داسمار او پېچ سيندونه سره يو ځای شوي دي ولې ځنې لرغونپوهان وايي چې دغه ښار د ننګرهار په اډه نومي ځای کې اباد وو.

"موسيو فوشه" په دې اند دی چې د "نيسه"ښار په کوزني لغمان کې چېرته چې دالينګاراوکابـل سيندونه سره يوځای شوي دي ودان ووچې دښاردساتونکي نوم " ديونيسه " Diwnaisah په تاريخ کې "ديـونيزوس هم راغلی دی ٠ " Diwnaisyus په لرغونو تاريخونـوکې د الينګاراو اليشنګ يادونه ډېره شوې دي آن په ويدي سرودونو کې هم دهغولسواريايي ټبرونو دنومونو په لړکې چې دراوي (پنجاب) د رود په غاړه سره نښتي ووپادونه کړې. دا ټبرونه الينا (الينګار او اليشنګ)، بهالانه (د بولان ددرې خلك)، شيوا (دسيند غاړې خلك)،پورو (د ګندهاراشاوخوا خلك)، انوپکتيه (دپښتنو ټبر) او نور وو ٠ولې ځنې دبلورستان خلك هم الينابولي. يونانيانوځنې ميتولوژيکي پېښې له يونان نه افغانستان ته راوړې دي لکه چې دپرومته زندان يې د هندو کش په يوه سمڅه کې انځور کړی دی٠

ولې پخواترديې چې يونانيان خپلې استورې افغانستان ته راوړي زموږپه هېواد کې د

(مهشوارا Mahshwara)

په نوم د نمانځنې (رب النوع) استوره وه چې د لوړو غرونو ساتونکی يې باله.نو ويلای شوچې"ديونيزوس" د شرابو يوناني رب النوع نه وو بلکې داهماغه "مهشوارا"دغرونوساتونکی دی چې د غرونوپه سرونو يې انځورونه تر سترګو شوي دي٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

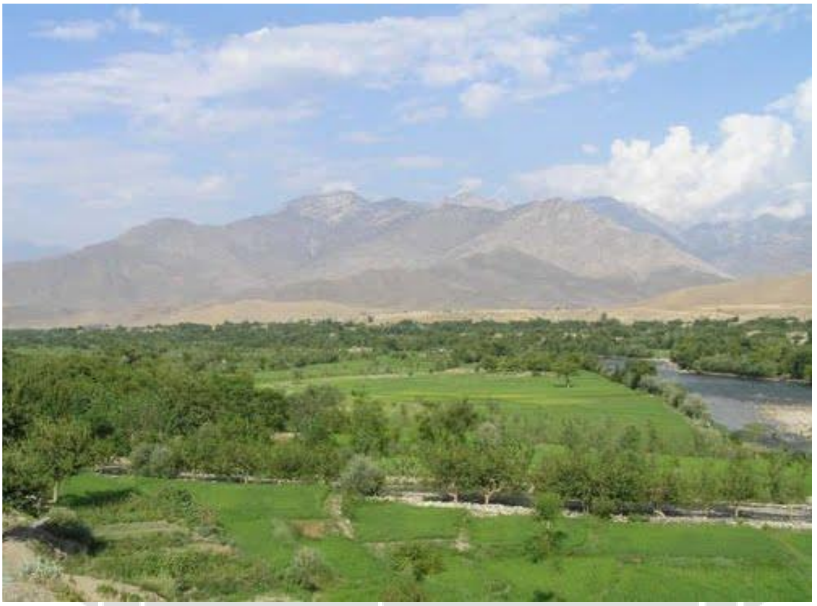

ځنې څېړونکي دلغمان دلرغونتوب په اړه دا خبره هم کوي چې نوموړی ولایت دافغانستان دځنو نوروسیمواوولایتونو په څېردهندوکش دلرغوني تهذیب له وارثانوڅخه دی چې په دوي کې خنجان ، اندراب، شتل، سالنګ، پنجشیر، نجراو،تګاو،کاپیسا،لغمان،نورستان، چترال،سوات، باجوړ،د پامیردغره په لمنه کې میشت اوسیدونکي اونوردبیلګې په توګه یادولای شو۰

د(هیوان خنګ) له څېړنونه ډاګیزه شوې چې داومې زیږدي پیړۍ په نیمایي کې له کاپیسا او باګرام نه نیولې ترلغمان اوننګرهارپورې ددې سیمو اوسید ونکودبرهمنیانو د دودونو په رڼا کې خپل ځانونه په ایرو لړل او دا کاردکابل برهمن شاهانو هم کاووخود صفاریانود ګواښنې له بابته دهیوادجنوبي سیمې له دغوپیروانواوپلویانوڅخه پاکې شوې او د غزنویانو په مهال کې له لغمان اوجلال ابادڅخه هم ددغه دود لمن ټوله شوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی وایي :

"زه چې ٦٣٠ زیږدي کال په دوبي دپنجشیرد رودپه غاړه ننګرهارته تلم د کابل او پنجشیر درودپه ګډونځي چې ورتیرشوم دکیڼ لاس خواته مې دلمپاکا (اوسنی لغمان) ولایت وو. تر لمپاکا چې ورتیرشوم "نګاراهارای" (ننګرهار) ته ورسیدم •

کله چې دتګین کورنۍ الپتګین غزني ونیو او د"لویکانو"کورنۍ یې تر شاکړه نوموړی یوکال په غزني اوزابلستان کې واکمن وو. دده له مړینې وروسته بیا غزني اوګردیز پاچا "لویك"د کابل شاه د زوی په مرسته تیری وکړ خو دسبګتګین له لاسه یې ماته وخوړه.

سبګتګین پوه شوچې دپښتنوپاچالویك سره دده جګړه پای نه لري نو د خپلې اوښیارۍ له کبله یې له پښتنو سره خیښي او خپلوي وکړه اوځان یې دهغوي زوم کړ.بیا نو دپښتنوپه مرسته یې بست،زمینداور،تخارستان ، غور، بامیان او زابل ونیو اوهمدارنګه دکابل درود په غاړه دلغمان په سیمه کې د"جیپال"له لښکروسره مقابله وکړه او دهغه سل زره لښکریې د پښتنوپه زورمات کړ اوتر پیښوره پورې ځمکې یې لاندې کړې په دې اړوند نامتو تاریخپوه عتبي او ابن اثیر هم کاږلي دي چې غلجي پښتنو له نوموړي سره ډېره مرسته وکړه او دده ملګري شول•

هغه وخت چې سلطان حمیدلودین دملتان واکمن وو نو له لغمان نه تر ملتانه داټولې ځمکې دده په واك کې وې. دنوموړي دواکمنۍ هغه لوری چې تر لغمانه پروت وو په"حدود العالم"کې داسې راغلی دی: "دا هغه سیمه وه چې د "لمغان" دسیندپه غاړه پرته وه،لمغان یو ودان هېواد وو، دسوداګرۍ چارې په کې پرمختللې وې او ډېر سوداګر په دغه ښار کې مېشت اواستوګن وو. ډېرو او سېدونکولمغانانوبه بوتانوته عبادت کاوو. په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمپاکا کې ډېرې وريځې کيږي هوايې نرمه او پسته ده له ساز او اوازسره مينه لري، اوښياران او تېز فکره خلك دي٠

دکابل مجلې ٥ کال ٦گڼه کې هم دلغمان ولايت په اړه داسې لولو:"ددې سيمې ځنې برخې په هغه مهال کې دکاپيسا دپاچا ترلاس لاندې وې چې جنوب ختيز ته يې د ننګرهار لوی ښار پروت دی٠

دارنګه يوځل بيا دحدودالعالم يادونه کوو چې د لغمان په اړه يې ليکلي دي: "دينور لمغان دسين پردابله غاړه دلمغان دښارپه برابريوبل ودان ښار وو چې دخراسان سوداګر هلته اوسيدل ٠

د اسلام د سپيڅلي دين له خپرېدو نه وروسته لغمان (پخواني نومونه لمغان اولمپاکا) هغه اوسنی نوم دی چې دلرغونونومونو په ځای اوس په همدغه نوم يادېږي . يوه ښيرازه غوړېدلې سيمه ده چې له پخوانه اباده او سمسوره وه٠

هغه کډوال چې د هيواد له بيلا بيلو سيموڅخه راکډه شوي دي يو شمير ډېرد بيلابيلوقومونواو توکمونوخيلونه په لغمان کې ودان دي د اوسنيو سر شميرنو ل ه مخې په سلو کې ٧٣ پښتانه ،په سلو کې ١٤نورستاني (که څه هم اوس نورستان مستقل ولايت دی) په سلوکې ١٢ پشه يي (شاړي) ،همدارنګه نور وروڼه قومونه لکه تاجك، عرب، هندوان، ګوجر ،سادات او نوردې ولايت اوسيدنکي دي.پلازمينه يـې دمهترلام ښاردی اومهمې ولسوالۍ يې الينګار،اليشنګ، قرغه يي اودولت شاه نوميږي٠

دلغمان د ايادې شوې اولسوالۍ ځکه مشهورې دي چې دسکندر پوځونه کرغيوته نږدې په يوه ودان ښارکې پراته وو . (الينا) لکه څنګه چې يې دمخه يادونه وشوه د آريايي لسو قبيلو څخه يوه قبيله وه چې په الينګار ، اليشنګ، نورستان او د لغمان په نورو سيمو کې استوګن ووچې اوس يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم (گار- شنگ) د " الینا " لرغونی نوم خوندي کړی دی.
دارنگه دلغمان د پلازمینې مهترلمك (مهترلام) په اړه هم ویل کیږي چې پخپله هیوان څنگ هم داگست په ١٥ نیټه په (٦٣٠ زیږدي) کې د کاپیسا له لارې نه دې ځایته رسیدلی دی.
ده ته ډاگیزه شوه چې دلته د لسوتیگو (ډبرو) په شاوخواکې عبادت ځایونه جوړ وو چې د سیمې نوم یې"لان پو"(چې په سنسگرت کې لمپاکا) و. دلته دوه ډبر لیکونه هم ووچې دیوه ډبرلیك په دریمه کرښه کې د"لمك" توری کښل شوی وو.ښایي چې دغه دمهترلمك اویا مهترلام نوم وي اویادا چې"مهترلام" نوم دی او"لمك" (لمکان=لمغان =لغمان =لمپاکا) یې تخلص دی چې په زړومتونوکې لمك =لمکان د اوسني لغمان لرغونی نوم دی٠
سکندرچې کله هندوکش ته راورسید دغرونو دالړې یې دنړۍ پای وگاڼه او دایې" قفقاز"دهندي قفقازپه صفت " کوکاکوس اندیکوس "وباله چې دهندوکش اوسنې نوم هم "اندیکس"نه مینځته راغلی دی٠
هره خبره چې وي وي به خو کله چې سکندر دلته را ورسید ددې ښکلي (بکوس "Bacuse") ښار پاچا
چې د شرابو رب النوع وو له نومونږي سره ولیدل اوغـوښتنه یې ترې وکړه چې ددې ښار د اوسیدونکو ازادي ته درناوی وکړي٠
سکندربیا د"بکوس"غوښتنه اووړاندیزومانه نوځکه یې دتیري نه لاس واخست ... هغه مهال چې دسکندرپوځونه دلغمان له دغې سیمې نه په دوه برخو وویشل شول چې یو شمیریې دسکندر په مشرۍ دکونړله لارې سوات ته او بـله ډله د خیبر له لارې روانــه شوه. دا دواړه ډلې په اټك کې یوځای شوې او د ټکسلا پاچا " امبي" ته یې ځواب ولیږه ،هغه هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

سکندر سره روغه جوړه وکړه خو د لغمان د واکمن په ځیر يې خپل وړاندیز ورغبرگ کړ٠

ځنې پدې اند دي چې لمك د لغمان لرغونی نوم دی او" مهتر"دمشرپه مانا دی ."مهترلمك "یانې د لغمان مشریاپا چاوه ٠دویدي په سندروکې چې تقریبا ١٤ سوه کاله تر مـیلاد د مخه د اریایي روحانیو نو اوشعراوو له خواجوړ شوي دي ، د لغمان نوم د"لامهك"په شکل ذکرشوی دی "سرمحقق بختانی ، ژبځیړنه، ٢١٠ او ٢١١مخونه داســې روایتونه هم شته چې هغه مهال لغما ن په لراو بر وېشل شوی و. کوزنی برخې ته يې "بهـالانا" ویلې اوبرنی برخې ته يې"لامهکا".دلامهکا اوسنی نوم لعمان اودبهالانا اوسنی نوم"بولان" دی چې دکرغیو ولسوالی پورې اړه لري ښايي دا خبره هم د حقیقت نه لری نه وي چې پردې خاوره به دا دوه توکمه اباد وو٠

مهترلمک ع

مهترلمک د نوح (ع) پلاردی ښځه يې قیـنوش د نوح مـوروه . او په حقه پیغمبرتیر شوی دی نوح ع دحضرت ادم ع دکوزیدو څخه (١٦۴٢) کاله وروسته پیغمبري ته رسیدلی . دلمک ع پلار « متوشلخ»، نیکه يې اختوخ اوغور نیکه يې« یارد» وو؛کله چې د نوح ع کښتۍ کینا سته یو شمیر وگړي د مهترلمک (ع) اودده ورور نورلام (رح) او خوریې بي بي حاجرې سره یو ځای د نورستان په لاره اوسني الینگار ته راغلل ،خلک يې حق دین ته رابلل اوبیا په بیلابیلو ځایونو کې میشته شول ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخي روایات وایي چې لمک په لغمان کې وفات شو،خوراووروریې هم په الینگار کې وفات شوي چې مشهورزیارتونه پرې جوړدي خورېې دهرمل اومیداني ترمینځ د بې بې حاجرې په نوم زیارت لري او وروریې نورلام صا حب د نورلام صا حب دره کې په زیارت کلي کې ښخ دی ٠

په مهترلام بابا،سلطان محمودیوه ښکلې ماڼۍ جوړه کړې،ځکه هغه څو ځله خوب لیدلی ؤچې دی پیغمبردی اوپه دښته کې پروت دی همدارنگه د مهترلمک د پیغمبري په هکله د مشهور روحاني شخصیت د کچورې ملا صاحب وېناوې چې تل یې ویلي: هو!مهترلام با با په حقه پیغمبر دی هم د ثبوت وړده ٠

دمهترلام بابا دمزارخواته یوسترباغ اوحضیره(هدیره)ده په دې هدیره کې ستراومشهورکسان لکه :یوسف خان دغازي محمد نادرخان شهید پلار،شهزاده فریدون،غازي محمدشاه خان بابکرخیل،فیض محمدخان او نورغازیان ښخ دي او زیارتونه یې خلک له لرې ځایوڅخه راځي پخوا به له هند او پنجا ب نه هم دلته خلک او گرځندویان راتلل دپنجشنبې او جمعې په ورځوبه په ځانگړې ډول دلته دساز،سندرو اومذهبي موسیقۍ په لس گونو ډلې موجودې وې شپه او ورځ به یې مینه وال په وجّداو مستۍ راوستل دغه دوداوس هم په پسرلي کې لمانځل کیږي ٠

دلغمان دیني علما ادب پوهان اوشاعران:

دلغمان په پخواني اواوسني شاعران یې حبیب الرحمن مهدي،میرمن سایره،صدیق کاوون توپاني،مرحوم ننگیال، شهسوارسنگروال ،عزیز تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

، بارق شفيعي، نورمحمد غمجن ، محمدهاشم سنگر نيازی، سميع الدين افغاني،عاشق اله فريا د،ناهيد،ملکي خزان،اسماعيل اړم ، شاه محمد پيننا، عبدالرشيد مخلص،عبدالوکيل مخلص،ډاکترمتولي همدرد،حفيظ اله همت،آرش ننگيال،محمدشعيب حيدري،متين تيگړيوال،شريفه هاشمي، اسدالله مسکين اونوردي٠

په ولسي شاعرانوکې ملاعبدالحنان،محمدنور،شيخ احمدخان، حياحان، الينگاری، پټاڼ،مستري حبيب الله حبيب، محمد عالم حيران،غلام سخي اتمر ، نصر اله ناصر ،عسکر چالاک، مختار،بسم اله گلکاريوال،عارف گاډيوان،غمخور،انجينرمحمدعالم قرا،عبدالواحدغمخوار،نضراب خان ، اختر محمدکوچی،ملنگ باغبان،ملک شيرعلي ،تواب ترابي،عبدالغفور خان ،رحيم الحق ورنټاوال،محمدالياس،غلام نبي دردمند،گلآقا ربنتيتوال ،ولي محمد ترابي ،ايمل احمدظاهر،مختار الحق ،ملامحمداجان،بسم اله چلمټيوال،ښايسته گل،گل محمد موټړوان،شيرآغاارماني اونورچې دځينو شعرونه دسندرو په کسيټونو کې هم خوندي دي٠

د سياسي، ديني عالمانو او بانفوذه شخصيتونو په برخه کې يې د عالمانو تعداد هم ډېر دی، چې ددغو با نفوذه عالمانو او اجتماعي شخصيتونو له جملې څخه علامه، دکتورمحمد سعيد سعيد افغاني،سرمحقق زلمي هېوادمل ،ډاکترمحمد ظاهر،جنرال عبدالقاهر خان ساپی، عبيد اله محک ،مولوی نقيب الله نقيب ، ډاکټر محمد حسن کاکړ، ميرمحمد قاسم لغماني،عبداله خان افغاني نويس،پوهنمل اسماعيل يون ، عزيز تحريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

،کاوون کاکړ،انجبنرمطیع الله مطیع خروټی ،نګارګر ،خدایداد بشرمل ،محمد حنیف اتمر،عبدالهادی قریشي ، یارمحمد نعیمي،محمد آصف تایب،عارفه عمرلور،متین یوسف زی،عبدالخالق حسیني،طارق بزګر،غازي الدین ګوهري،عبدالمعید هاشمي ، میرویس جلیل، نورمحمد حیدري، ډاکټر کبیر رنجبر، محمداله الکوزی،کبیرالینګاری،مستعلي نیازی،نورالحق شمش،مبارز ساپی ،اکمل ساپی ، فریدبزګر، قادرهوتا،اسداله دانش ساپی،نظرګل خاشع، امین اله سدید، ظاهرالینا، محمدطاهر کلمانی اونور یادولای شو .

د تمثیل په برخه کې د مرحوم منان ملګري ، ممنون مقصودي ، سایره مقصودي،داؤد مقصودی، متین تیګړیوال اونیازالدین خنجر.په یاددونه بسنه کېږي.

دکمال او کرامت دنه هیریدونکو ځیرو څخه ملا اضغر ، رام کیشنګ ،باړو، مجنون شاه،طوطي شاه ، مستان شاه ،ع لي لېږَلنګ،حضره دین اوعظم دین یادولای شو.

دموسیقۍ هنربازارپه لغمان کې تل تودساتل شویدی پخواني مشهور سندرغاړي: ملاګی، ګلکۍ، ګلو، قاسم جان، پایندی ، محمداشرف، ملاشاګل، سلطان عزیز جوشي، مرحوم احمدظاهر،قاري قصه خوان عبدالحلیم ،حیران ،غلام محمد، صبور بصیري،ولي ګی ،هفته ګل،ماجیتي،خانګل،جهان،حضرت علي، نسیمه قشنګ او ډ یر نور وتلي سازیان دي چې په سیمه کې ډیرشهرت او مینه وال درلودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library